



**AKADEMIA TECHNICZNO-HUMANISTYCZNA W
BIELSKU-BIAŁEJ
KATEDRA SOCJOLOGII**



Projekt: OŚRODEK KREATYWNOŚCI OBYWATELSKIEJ

**Stowarzyszenie Mieszkańców Osiedla im. Wojewody Grażyńskiego
Stowarzyszenie Akademia Wspierania Rozwoju Człowieka**

EKSPERTYZA

***SOCJOMAPA czyli miasto Bielsko-Biała i jego
przestrzeń w ocenie mieszkańców***

Aneta Bąk
Iwona Klóska
Łukasz Kubisz-Muła
Joanna Wróblewska-Jachna

SPIS TREŚCI

JOANNA WRÓBLEWSKA-JACHNA

WPROWADZENIE 4

ŁUKASZ KUBISZ-MUŁA

NOTA METODOLOGICZNA 7

IWONA KLÓSKA

CHARAKTERYSTYKA BADANEJ POPULACJI 9

ANETA BĄK

PRZESTRZEŃ W OCENIE MIESZKAŃCÓW BIELSKA-BIAŁEJ 14

IWONA KLÓSKA

FUNKCJONOWANIE PRZESTRZENI W OCENIE MIESZKAŃCÓW BIELSKA-BIAŁEJ 28

JOANNA WRÓBLEWSKA-JACHNA

WŁADZA I OBYWATELE. ZAANGAŻOWANIE, KOMUNIKACJA, ZDOLNOŚĆ DO DZIAŁANIA. 46

WNIOSKI I REKOMENDACJE 53

WPROWADZENIE

Katedra Socjologii Akademii Techniczno-Humanistycznej kierowana przez prof. dr hab. Ewę Jurczyńską-McCluskey, od kilku lat gromadzi dane empiryczne dotyczące różnych aspektów funkcjonowania miasta Bielsko-Biała. Wiele publikacji oraz konferencji naukowych zostało poświęconych zagadnieniom związanym z partycypacją obywatelską, rozwojem lokalnym, budową społeczeństwa obywatelskiego.

Rozwój układów lokalnych/miast uzależniony jest od wielu czynników zewnętrznych i wewnętrznych. Obecnie dobrem powszechnie pożądanym są w miarę stabilne miejsca pracy. Firmy rozważając lokalizację swoich zakładów biorą pod uwagę: kwalifikacje siły roboczej, koszty robocizny, ceny ziemi, infrastrukturę komunikacyjną, bliskość dostawców, jakość lokalnej administracji, opłaty lokalne, bliskość szkół wyższych, życie kulturalne, możliwości rekreacji.¹ Przedsiębiorstwa chętnie skupiają się w układach lokalnych/miastach zapewniających korzystne warunki dla jakości życia i tworzących klimat „sprzyjający przedsiębiorcom”. Sposobem na zdystansowanie konkurencji jest zainwestowanie w infrastrukturę komunikacyjną, tereny inwestycyjne, system edukacji. Badania empiryczne dowodzą, że skutecznym sposobem wspierania rozwoju jest odejście od rządzenia politycznie wybranych elit na rzecz dopuszczenia do decyzji publicznych obywateli.² Otwarty proces decyzyjny wykorzystuje i jednocześnie mobilizuje zasoby tkwiące w różnych formach organizacji życia społecznego: zrzeszeniach przedsiębiorców, organizacjach non-profit.³ Rozwój lokalny, oparty na potencjałach wewnętrznych zależy od jakości kapitału społecznego. Kapitał społeczny może być definiowany jako suma zasobów przynależnych jednostce z racji posiadania określonej sieci relacji, można go także rozważać w kategoriach uwewnętrznionej dyspozycji do współpracy pomiędzy jednostkami. Pomimo różnic definicyjnych teoretycy i praktycy są zgodni, że na jakość kapitału społecznego

¹ Gorzelak G., Jałowiecki B., Szczepański M.S.: *Rozwój lokalny i regionalny w perspektywie socjologicznej*, Tychy 2007

² Dziemianowicz W., Jałowiecki B.: *Polityka miejska a inwestycje zagraniczne w polskich metropoliach*, Warszawa 2004, s. 21-43

³ Blaug R.: *Engineering democracy*, Political Studies 2002 vol50, 2002

składają się: sieci relacji, wzajemne zaufanie pomiędzy aktorami. Gęstsze sieci współpracy pomiędzy przedstawicielami przedsiębiorstw, administracji publicznej oraz naukowców oraz wzajemne zaufanie wymienionych partnerów wpływają pozytywnie na rozwój lokalny i regionalny.⁴ Kapitał społeczny powstaje jako wynik oddolnej mobilizacji w zetknięciu z polityką agend rządowych lub samorządowych.

Wysoki poziom kapitału ludzkiego i społecznego jest niezbędny w przypadku budowy społeczeństwa obywatelskiego. Jednocząca się Europa chce zapewnić sobie rozwój społeczno-gospodarczy m.in. poprzez pogłębianie demokracji i tworzenie infrastruktury instytucjonalnej sprzyjającej budowaniu społeczeństwa świadomych swych praw i obowiązków obywateli. Teoretycy demokracji wyróżniają różne jej modele np.: pośrednia, bezpośrednia, obywatelsko-partycypacyjna, populistyczna. Najczęściej realizowanym systemem jest system przedstawicielski, który polega na sprawowaniu władzy przez demokratycznie wybranych reprezentantów. Dotyczy to zarówno szczebla narodowego jak i społeczności lokalnych. Nowożytny system demokracji przedstawicielskiej charakteryzuje różnorodność instytucji, które są odpowiedzialne za sprawowanie władzy, stanowienie prawa, kontrolę, lobbowanie. Naprzeciw siebie stają: władza podejmująca decyzje oraz obywatele podlegający jej decyzjom. Celem tego spotkania nie jest konfrontacja, ale podjęcie współpracy. Kraje Europy Zachodniej takie jak: Dania, Finlandia, Szwecja, Niemcy charakteryzuje w wymiarze lokalnym demokracja „nowoczesna” oparta na idei partnerstwa władz ze społeczeństwem obywatelskim i przedsiębiorstwami.⁵

Partycypacja obywatelska

Zarówno w demokracji tradycyjnej jak i nowoczesnej jest miejsce dla partycypacji społecznej. W tradycyjnym modelu samorząd rozumie partycypację społeczną jako lobbowanie mieszkańców w jakichś sprawach, pisanie listów, petycji, organizowanie demonstracji, udział w spotkaniach z władzami. Decyzje są jednak podejmowane przez władze wybrane głosami obywateli, władze mające mandat społeczny do podejmowania decyzji.

Partycypacja w nowoczesnym modelu zarządzania społecznościami lokalnymi i ich rozwojem obejmuje wymienione wcześniej formy, a jednocześnie otwiera się na udział instytucji sektora prywatnego oraz organizacji samorządowych w procesach decyzyjnych. Partycypacja obywateli, instytucji prywatnych w procesach decyzyjnych

⁴ Trutkowski C., Mandes S.: *Kapitał społeczny w małych miastach*, W-wa 2005, s. 49-73

⁵ John P.: *Local Governance in Western Europe*, Londyn 2004

sprzyja wspieraniu procesów politycznych. Wzmacnia zaufanie obywateli do demokratycznie wybieranych władz samorządowych, zwiększa kontrolę obywateli nad władzą, wpływa na edukację obywatelską, tworzy identyfikację społeczności lokalnej.⁶

Współrzędzenie wymaga stworzenia formalnych reguł i procedur współpracy administracji z instytucjami społecznymi wykreowanymi po to aby wyrażać interesy poszczególnych grup. W modelu idealnym polityczny system kształtuje mechanizmy ochrony praw mniejszości, umożliwia społeczną kontrolę. Wdrożenie w życie zasady współrzędzenia w nowoczesnych demokracjach wymagało wielu reform instytucjonalnych. Pierwszym krokiem było wprowadzenie różnych poziomów zarządzania poprzez państwowe, regionalne i lokalne agencje, następnie decentralizacja kompetencji, finansów, wprowadzenie partnerstwa publiczno-prywatnego. Samorządy musiały zmienić swoje relacje z obywatelami.⁷ Konieczne jest utworzenie sieci współpracy na poziomie lokalnym, regionalnym w celu budowy wzajemnego zaufania i systematyczne wypracowywanie partnerstwa. Lokalna zdolność do działania wzmacnia się poprzez otwarcie decydentów na rozwiązywanie problemów społecznych za pomocą reprezentantów społeczeństwa obywatelskiego. Szerokie konsultacje społeczne utrudniają realizację interesów jedynie wąskiej grupy osób „trzymających władzę”. Proces decyzyjny podlega kontroli, politycy są odpowiedzialni wobec całej społeczności za wdrażanie rozwiązań uzgodnionych z obywatelami. Uczestnictwo obywateli w życiu miasta, budowa społeczeństwa obywatelskiego są możliwe kiedy zostaną spełnione co najmniej dwa warunki: władza zgadza się na szeroką kontrolę społeczną i otwarcie procesów decyzyjnych, mieszkańcy danego układu lokalnego są partycypacją zainteresowani.

W badaniach realizowanych przez Katedrę Socjologii Akademii Techniczno-Humanistycznej na zlecenie Ośrodka Kreatywności Obywatelskiej OKO w Bielsku Białej zwrócono szczególną uwagę na: postrzeganie przestrzeni miejskiej, ocenę infrastruktury społecznej oraz instytucjonalnej, aktywność społeczną i polityczną mieszkańców, otwartość władz na komunikację z obywatelami, wyobrażenia i oczekiwania mieszkańców wobec władz miejskich.

⁶ Gabriel O.: *How to improve the quality of local democracy: citizen participation as a strategy*, W: Jurczyńska-McCluskey E., Szczepański M.S red.: *Demokracja lokalna i partycypacja obywatelska: zachodnioeuropejskie i amerykańskie doświadczenia; polskie obawy i perspektywy*, Tychy-Bielsko-Biała 2003

⁷ Swianiewicz P., Klimska U., Mielczarek A. red.: *Nierówna koalicja-liderzy miejscy w poszukiwaniu nowego modelu zarządzania rozwojem*, Scholar 2004, s. 10

NOTA METODOLOGICZNA

Celem badania „Socjomapa Bielska-Białej” było zdiagnozowanie opinii Bielszczan na temat wybranych aspektów funkcjonowania ich miasta oraz zrekonstruowanie społecznego obrazu Bielska-Białej. W tym względzie szczególnie skupiono się na zagadnieniach bezpieczeństwa, i estetyki miasta, a także jego symbolicznych granic i reprezentatywnych punktów.

Próba i realizacja próby

Do badania wykorzystano kwotowy dobór próby, w którym kryterium doboru były: płeć, wiek i wykształcenie. Do wyznaczenia składu próby posłużyły dane Głównego Urzędu Statystycznego. Ten sposób doboru jednostek obserwacji gwarantował reprezentatywność próby pod kątem wymienionych wyżej zmiennych.

Aby uniknąć niebezpieczeństwa, że próba nie będzie odzwierciedlała opinii mieszkańców wszystkich dzielnic Bielska-Białej ankietery zostali przydzieleni do konkretnych części miasta. Dzięki temu zabiegowi próba w większym stopniu odwzorowywała podział dzielnicowy badanej gminy.

W pierwotnych założeniach próba miała liczyć 503 osoby. Ostatecznie, w związku krótkim okresem realizacji badania udało się wykonać 469 wywiadów, czyli 93,2% zakładanej próby. Z tego też powodu próba może być w niewielkim stopniu niedoreprezentowana przez kategorie osób, z którymi standardowo trudno przeprowadzić badania socjologiczne (chodzi tu osoby powyżej 75 roku życia i osoby z wykształceniem podstawowym, które są raczej niechętne do partycypacji w badaniach).

Wywiady zrealizowano w okresie między listopadem 2008 a grudniem 2008. Łącznie przy projekcie pracowało 95 ankietarów.

Kontrola ankietarów

Do kontroli pracy ankietarów posłużyły karty kontrolne, na których znajdowały się informacje o cechach społeczno-demograficznych respondenta, a także miejsce na numer kontaktowy. Po wypełnieniu karty kontrolne umieszczane były w kopertach i przejmowane przez prowadzących projekt. Dzięki temu zabiegowi nadzorujący projekt

mogli w swobodny sposób skontaktować się z respondentem i zdiagnozować jakość pracy ankieterów.

Narzędzie badawcze

W badaniu zastosowano kwestionariusz wywiadu, który obejmował 33 pytania. W kwestionariuszu zastosowano różne sposoby zadawania pytań: pytania zamknięte i pytania otwarte.

Pytania otwarte posłużyły do zdiagnozowania wyobrażeń mieszkańców Bielska-Białej na temat symbolicznych granic i charakterystycznych punktów miasta. Zasadniczą ideą, która przyświeca badaczowi stosującemu pytania otwarte jest ich niejednoznaczność. Ta niejednoznaczność pytań otwartych nie jest jednak ich wadą ale zaletą, gdyż często pozwala zdiagnozować dyspozycje (czasem nieuświadomiane) i opinie, których nie da się uchwycić w inny sposób.

W kwestionariuszu postawiono także pytania zamknięte, które bez znajomości istoty i całego procesu konceptualizacji badania mogą wydać się błędne pod względem technicznym.

Chodzi tu między innymi o pytanie o ocenę komunikacji i dróg w mieście. Mimo, że jest to tzw. pytanie podwójne zadano je w sposób przemyślany. Założono bowiem, że badaczy interesuje ocena *en block* sposobu przemieszczania się w mieście, bez zagłębiania się w szczegóły i dystynkcje na jakość dróg oraz jakość komunikacji.

Innym przykładem pytania zadanego w sposób celowy jest pytanie o ocenę funkcjonowania Starostwa Powiatowego. Teoretycznie mieszkańcy miasta nie mają styczności z pracą Starostwa, gdyż nie zajmuje się ono sprawami Bielska-Białej. W pytaniu tym chodziło jednak o zdiagnozowanie opinii na temat pracy wspomnianej instytucji, które wcale nie muszą być poparte żadnymi doświadczeniami. Jest to badanie wyobrażenia nie zaś eksperyencji.

Zastosowane narzędzia analizy

W badaniu zastosowano klasyczną analizę jedno i dwuzmienną uzupełnioną bardziej wysublimowanymi sposobami analizy statystycznej. Chodzi tu konkretnie o test chi-kwadrat, który pozwala stwierdzić, czy zaobserwowana w próbie zależność występuje w badanej populacji. Siłę badanych zależności diagnozowano natomiast współczynnikiem V-Cramera.

CHARAKTERYSTYKA BADANEJ POPULACJI

W badaniach przeanalizowano odpowiedzi 469 respondentów.

Tabela nr 1
Płeć respondentów

KOBIETA (%)	MEŻCZYŻNA (%)
54,0	46,0

Źródło: opracowanie własne

Wśród respondentów przeważały kobiety, co związane jest ze specyfiką struktury demograficznej miasta, w której – w ogólnej populacji – występuje liczebna przewaga kobiet nad mężczyznami.

Tabela nr 2
Wiek respondentów

18-25 LAT	26-30 LAT	31-35 LAT	36-40 LAT	41-45 LAT	46-50 LAT	51-55 LAT	56-60 LAT	POW. 60 LAT
(w %)								
19,1	8,8	7,3	6,9	8,4	12,9	10,3	5,2	21,2

Źródło: opracowanie własne

Kategorie wiekowe – zgodnie z założeniami metodologicznymi – starano się rozłożyć równomiernie.

Tabela nr 3
Wykształcenie (respondenta, matki respondenta, ojca respondenta)

WYKSZTAŁCENIE RESPONDENTA (%)		WYKSZTAŁCENIE MATKI RESPONDENTA (%)		WYKSZTAŁCENIE OJCA RESPONDENTA (%)	
Wyższe	18,1	Wyższe	7,3	Wyższe	10,1
Pomaturalne	4,1	Pomaturalne	7,9	Pomaturalne	5,3
Średnie ogólnokształcące	18,7	Średnie ogólnokształcące	17,8	Średnie ogólnokształcące	4,4
Średnie zawodowe	18,3	Średnie zawodowe	21,3	Średnie zawodowe	25,8
Zasadnicze zawodowe	26,4	Zasadnicze zawodowe	20,9	Zasadnicze zawodowe	34,6
Podstawowe	13,9	Podstawowe	24,8	Podstawowe	19,8
BRAK DANYCH	0,4	BRAK DANYCH	0,0	BRAK DANYCH	0,0

Źródło: opracowanie własne

Wśród respondentów, największa liczba osób legitymowała się wykształceniem zasadniczym zawodowym, na drugim miejscu uplasowały się osoby z wykształceniem średnim zawodowym oraz wyższym. Porównując wykształcenie respondentów z wykształceniem ich rodziców można zauważyć istotny skok w zakresie wykształcenia

wyższego. Związane jest to z rosnącym znaczeniem i wzrastającymi wymogami współczesnego rynku pracy w zakresie wykształcenia.

Tabela nr 4

Miejsce urodzenia (respondenta, matki respondenta, ojca respondenta)

MIEJSCE URODZENIA RESPONDENTA (%)		MIEJSCE URODZENIA MATKI RESPONDENTA (%)		MIEJSCE URODZENIA OJCA RESPONDENTA (%)	
Bielsko-Biała	56,3	Bielsko-Biała	35,9	Bielsko-Biała	39,1
Inne	43,7	Inne	64,1	Inne	60,9

Źródło: opracowanie własne

Ponad połowę respondentów można zaliczyć do kategorii rdzennych mieszkańców Bielska-Białej, co pozwala na dokonywanie analiz i porównań w kategoriach: „mieszkaniec i jego rodzinne miasto”. Niemniej jednak należy zauważyć, że zaledwie jedna trzecia spośród wspomnianej kategorii respondentów wywodzi swoje rodzinne tradycje, silnie zakorzenione i związane z miastem. Bowiem dwie trzecie respondentów zaznacza, iż miejsce urodzenia ich rodziców znajduje się poza terenem Bielska-Białej. Wyraźnie pokazuje to, iż większość współczesnych mieszkańców Bielska-Białej to ludność napływowa, która przybyła do Bielska-Białej w okresie wzmożonych ruchów migracyjnych po II wojnie światowej.

Tabela nr 5

Stan cywilny respondentów

PANNA/KAWALER (%)	MĘŻATKA/ŻONATY (%)	ROZWÓDKA/ROZWODNIK (%)	WDOWA/WDOWIEC (%)
25,9	58,7	4,8	10,6

Źródło: opracowanie własne

W badanej populacji przeważały osoby, które zawarły związek małżeński. Wskazuje to, iż wśród mieszkańców Bielska-Białej dominuje model życia rodzinnego, w odróżnieniu od tendencji typowej dla wielkich aglomeracji miejskich, gdzie coraz powszechniejsze stają się alternatywne formy rodziny.

Tabela nr 6

Liczba dorosłych i dzieci w gospodarstwie domowym

LICZBA DOROSŁYCH	(%)	LICZBA DZIECI	(%)
1	13,0	0	39,7
2	55,8	1	27,7
3	17,2	2	22,9
4	10,6	3	8,0
5	2,2	4	1,1
6	0,4	5	0,5
7	0,2		
8	0,2		
BRAK DANYCH	0,2		

Źródło: opracowanie własne

Jednocześnie należy zauważyć, że wzrasta liczba małżeństw, które nie decydują się na posiadanie dzieci. Zgodnie z aktualnymi analizami demograficznymi sytuacja ta w głównej mierze uwarunkowana jest sytuacją gospodarczą, która w istotny sposób wpływa na świadomość uczestników społeczeństwa, co skutkuje przewartościowaniem priorytetów, które młodzi ludzie wyznaczają w swoim życiu. Współczesny system wartości coraz częściej zaznacza silne dążenie do uzyskania stabilnej pozycji materialnej, a dopiero na drugim planie sytuuje życie rodzinne, w tym plany związane z posiadaniem dzieci. Ponadto wymogi rynku pracy skupiające się w głównej mierze na pełnej dyspozycyjności pracowników niejednokrotnie powstrzymują świadomych rodziców, przed planowaniem potomstwa, któremu nie byłoby w stanie zapewnić należytej opieki oraz poświęcić odpowiedniej ilości czasu, niezbędnej dla prawidłowego wychowania dziecka.

Tabela nr 7

Wykonywany zawód przez respondentów

WYKONYWANY ZAWÓD	(%)
Pracownik umysłowy	15,6
Pracownik fizyczno-umysłowy	10,4
Pracownik fizyczny	45,5
Emeryt	18,2
Rencista	2,6
Uczeń/student	6,5
Bezrobotny	1,3

Źródło: opracowanie własne

W badanej grupie respondentów dominowały osoby, które zadeklarowały, że wykonują zawód w charakterze pracownika fizycznego. Należy przy tym pamiętać, że realia współczesnego rynku pracy powodują, iż wykonywany zawód nie zawsze pokrywa się z wykształceniem, które niejednokrotnie predysponuje osoby do podejmowania czynności w zupełnie innym charakterze.

Tabela nr 8
Dochody respondentów

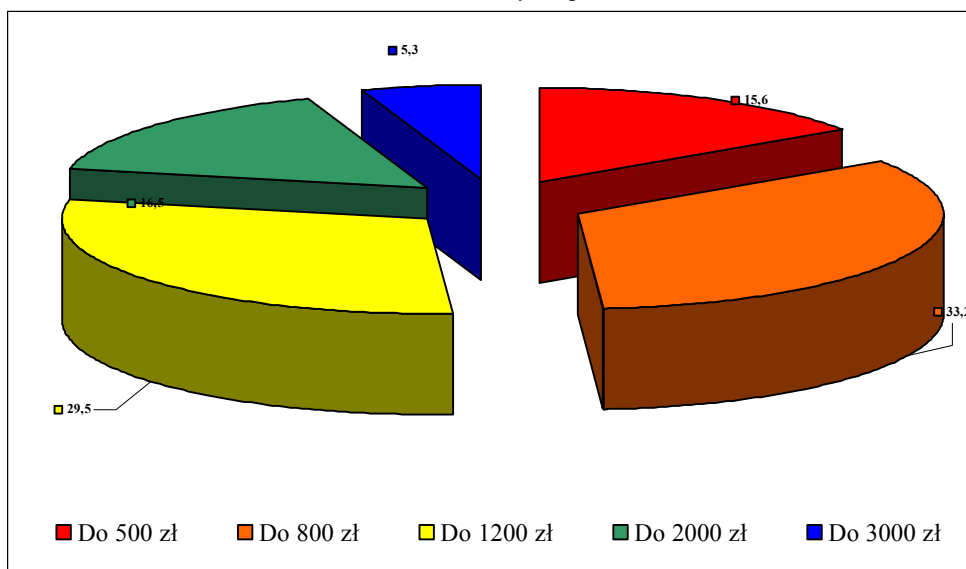
DOCHODY	(%)
Do 500 zł/na osobę	15,6
Do 800 zł/na osobę	33,2
Do 1200 zł/na osobę	29,5
Do 2000 zł/na osobę	16,5
Do 3000 zł/na osobę	5,3

Źródło: opracowanie własne

Wśród respondentów, którzy wzięli udział w badaniu dominowały osoby deklarujące dochód przypadający na osobę w granicach 800 – 1200 złotych.

Wykres nr 1

Dochody respondentów



Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 9
Dzielnica zamieszkania respondentów

DZIELNICE	(%)
Aleksandrowice	2,6
Os. Beskidzkie	4,5
Biała Krakowska	1,7
Biała Północ	0,0
Biała Śródmieście	0,2
Biała Wschód	0,0
Biała Południe	0,0
Dolne Przedmieście	1,7
Górne Przedmieście	2,6
Os. Grunwaldzkie	0,5
Hałcnów	1,4
Kamienica	1,0
Os. Karpackie	5,7
Komorowice Krakowskie	6,7
Komorowice Śląskie	1,9
Os. Kopernika	3,3
Leszczyny	2,2
Lipnik	6,9
Os. Mieszka I	3,6
Mikuszowice Krakowskie	0,5
Mikuszowice Śląskie	1,9
Os. Piastowskie	4,5
Os. Polskich Skrzydeł	4,1
Os. Słoneczne	3,8
Straconka	2,9
Stare Bielsko	7,2
Śródmieście Bielsko	3,6
Wapienica	5,3
Os. Wojska Polskiego	2,6
Os. Złote Łany	16,7
BRAK DANYCH	0,2

Źródło: opracowanie własne

Zgodnie z założeniami metodologicznymi, dobierając próbę badawczą, starano się równomiernie rozłożyć miejsce zamieszkania respondentów w perspektywie dzielnic miasta Bielska-Białej. Niestety nie udało się uzyskać informacji od osób zamieszkujących następujące dzielnice: Biała Wschód, Biała Północ oraz Biała Południe.

Aneta Bąk

PRZESTRZEŃ W OCENIE MIESZKAŃCÓW BIELSKA-BIAŁEJ

Blokiem tematycznym, jaki został zaakcentowany w ramach badań „Socjomapa, czyli miasto Bielsko-Biała i jego przestrzeń w ocenie mieszkańców” były kwestie dotyczące tego jak mieszkańcy Bielska-Białej postrzegają i oceniają konkretną przestrzeń miasta w której toczy się ich codzienne życie. Świat, jaki otacza człowieka, w szczególności wyeksponowana w badaniach przestrzeń miasta jest światem plastycznym, który można zmieniać, przyswajając i przede wszystkim wytwarzać. Stąd nie bez powodu ludzie w procesie przeobrażenia przestrzeni przypisują jej określone funkcje, nadają jej sens i szczególne znaczenie. Przestrzeń jest zatem wytworem społecznym, a mówiąc prostym językiem przestrzeń to efekt toczącej się nieustannie historii, to różnego rodzaju działania ludzkie, to rezultat ludzkiej pracy. Przestrzeń to miejsce dla ludzi oraz wyprodukowanych przez nich przedmiotów i rzeczy. Nadawanie sensu, znaczeń i funkcji poszczególnym budynkom, pomnikom, budowłom, czy też parkom sprawia, że mieszkańcy danego miasta codziennie i stale przestrzeń miasta odczytują i utrwalają w swojej świadomości pod postacią konkretnych i trwałych obrazów, wyobrażeń oraz przekonań. Znajdujące się w ludzkich umysłach „obrazy miasta” to tak zwane mapy mentalne, w których można wyróżnić zarówno konkretne, ucłowieczone, należące do kogoś – miejsca, jak również bezosobowe, wspólne, dostępne dla każdego – przestrzenie.

Odwołując się do podziału na miejsce i przestrzeń zapytano badanych Bielszczan, w jakiej przestrzeni miasta czują się „jak u siebie”? Uzyskane wyniki pokazują, że obszarem, w którym respondenci czują się „jak u siebie” jest przede wszystkim ich własne mieszkanie lub dom - 50,2 % badanych udzieliło takiej odpowiedzi oraz obszarem tym jest również najbliższe otoczenie domu - odpowiedzi takiej udzieliło 35,3 % ankietowanych. Uzyskane wyniki potwierdzają słowa Yi-Fu Tuana, który twierdził, że właśnie mieszkanie/dom rodzinny jest niepowtarzalnym symbolem miejsca, ściśle powiązanego z rodziną, jej losami, jest to miejsce, które stworzyła rodzina. Wskazywany i akcentowany dom/mieszkanie jest traktowane przez socjologów jako jeden z elementów konstytuujących ojczyznę prywatną. Pozostałe kategorie przestrzenne miasta takie jak: osiedla, dzielnice czy samo miasto nie stanowiły dla

badanych obszarów, w którym mogliby użyć stwierdzenia, że czują się w nich „jak u siebie”.

Tabela nr 10

Miasto Bielsko-Biala: miejsce a przestrzeń

Gdzie się Pan/Pani czuje „u siebie”?	Tak %	Nie %
W całym mieście	30,1	69,9
W swojej dzielnicy	25,9	74,1
Na swoim osiedlu	29,1	70,9
W najbliższym otoczeniu domu	35,3	64,7
W domu/mieszkanu	50,2	49,8
W Internecie	1,9	98,1
W żadnym z tych miejsc	1,1	98,9

Źródło: opracowanie własne

Na uwagę zasługuje fakt, że w badanej próbie znalazły się osoby, które wskazały Internet jako cyberprzestrzeń, w której czują się „jak u siebie” – wyboru takiego dokonało 9 osób. Były to przede wszystkim osoby młode, aczkolwiek w gronie 9 osób znalazły się 2 osoby z kategorii wiekowej 51-55 lat. Jest to, co prawda niewielki odsetek odpowiedzi, jednak sygnalizuje on, że po woli relacje z przestrzeni rzeczywistej i dostępnej fizycznie przenoszą się do przestrzeni wirtualnej nie posiadającej żadnych namacalnych granic i punktów.

Do kategorii osób, które czują się „jak u siebie” w mieście należą przede wszystkim osoby młode w przedziale wiekowym 18-25 lat oraz 26-30 lat. Dla wyróżnionych kategorii wiekowych miasto jest przede wszystkim przestrzenią konsumpcji: grupowym bądź indywidualnym spożywaniem różnego rodzaju dóbr i usług a także przestrzenią wymiany, na której dochodzi do wspomnianego transferu dóbr a także informacji. Ponadto jest to przestrzeń, po której młodzi ludzie mogą się swobodnie poruszać i przemieszczać. Zdecydowanie najmniej czują się „jak u siebie” w całym mieście osoby starsze w przedziale wiekowym od 51 lat wzwyż. Osoby te prawdopodobnie znają miasto a raczej jego historię bardzo dobrze, natomiast z racji wieku, niejednokrotnie różnego rodzaju przypadłości zdrowotnych ich częstotliwość przebywania i w pełni korzystania „z miasta” jest w dużej mierze ograniczona. Dodatkowo jak wskazują wcześniejsze wyniki badań miasto jako pewna wspólnota, całość nie posiada dla przywołanej kategorii wiekowej odpowiedniej oferty usługowej.

Badając przestrzeń miejską miasta Bielsko-Biala należy zaznaczyć, że miasto to, tak jak inne współczesne miasta składa się z przenikających się i nakładających się na siebie różnych przestrzeni, obszarów. Zastosowanie urbanistycznego sposobu

kategoryzowania przestrzeni miejskiej i jej obszarów zakłada, że miasto dzieli się na następujące sfery: pracy, zamieszkania, usług, wypoczynku. Wymienione obszary są ze sobą ściśle powiązane siecią infrastruktury i transportu. Stąd wynika, że przestrzeń miejska to: zespoły mieszkaniowe (dzielnice, osiedla), ośrodki usługowe (sklepy, centra handlowe, instytucje), jak również ośrodek centralny (centrum), któremu przypisuje się określone funkcje. Stąd nie bez przyczyny w badaniu pojawiły się pytania, które dotyczyły zaakcentowanych powyżej kwestii.

Jeśli chodzi o dzielnice i osiedla to należy je traktować jako przestrzeń miasta o dużym znaczeniu zarówno psychologicznym jak i społecznym, dlatego iż kategorie te stanowią podstawową przestrzeń codziennego użytkowania każdego mieszkańca. Dzielnica/osiedle jest miejscem zamieszkania, miejscem pracy dla sporej części jej użytkowników, to miejsce usług, miejsce, w którym zaspakajane są wszystkie potrzeby dnia codziennego. Specyfika dzielnic decyduje o charakterze miasta, jego różnorodności. Jeśli chodzi o miasto Bielsko-Biała to zgodnie z istniejącym ładem urbanistycznym miasto to posiada 30 dzielnic (analiza przestrzeni miasta pod kątem wyróżnionych dzielnic została zaprezentowana wcześniej), gdzie każda z dzielnic ma swoją własną „osobowość”, specyfikę i klimat. W opinii badanych Bielszczan do najbardziej atrakcyjnych dzielnic należy: na pierwszym miejscu Śródmieście Bielsko – jako przestrzeń, w której zawiera się sfera konsumpcji (sklepy, restauracje, instytucje), sfera władzy (Urząd Miejski), oraz sfera symboli (pomniki, parki, zabytki), na drugim miejscu – Straconka, trzecie miejsce – Mikuszowice Śląskie. Dwie ostatnie dzielnice należą do atrakcyjnych terenów zielonych, to miejsca, które sprzyjają działaniom rekreacyjnym, turystyce.

Wśród dzielnic, które w opinii badanych Bielszczan są najmniej atrakcyjne znalazły się takie dzielnice jak: na pierwszym miejscu Wapienica (dzielnica, w której obecnie znajdują się lokale socjalne), na drugim miejscu osiedle z dużej płyty - Os. Beskidzkie, na trzecim miejscu – Hałcnów ze względu na występujące trudności komunikacyjne łączące wymienioną dzielnicę z centrum miasta.

Tabela nr 11

Najbardziej atrakcyjna i nieatrakcyjna dzielnica Bielska-Białej.

<i>Najbardziej atrakcyjna dzielnica miasta</i>	<i>Najbardziej nieatrakcyjna dzielnica miasta</i>
Śródmieście Bielsko	Wapienica
Straconka	Os.Beskidzkie
Mikuszowice Śląskie	Hałcnów
Złote Łany	Os.Karpackie
Stare Bielsko	Kamienica

Źródło: opracowanie własne

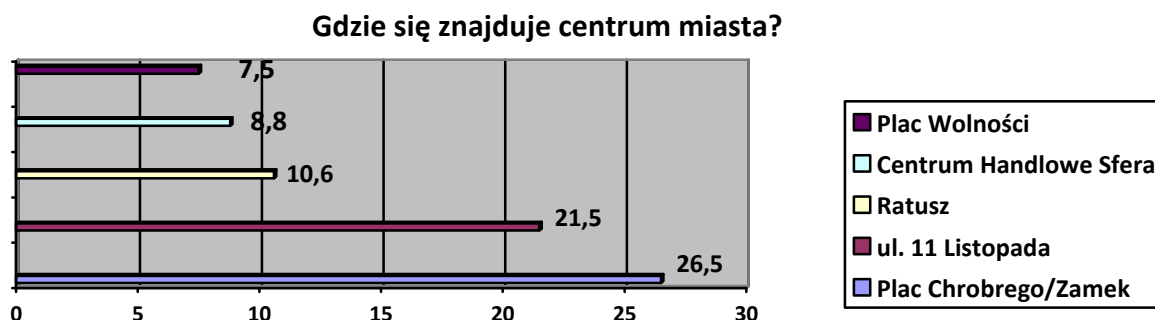
W opozycji do dzielnicy, która jest niczym innym jak przedłużeniem domu, miejscem oswojonym pojawia się centrum miasta. Wyjazd do centrum miasta czy też pobyt w centrum ma bardzo często charakter odświeżający, to pewnego rodzaju urozmaicenie życia codziennego. Oczywiście taki sposób postrzegania centrum nie dotyczy osób, które na tym terenie zamieszkują, gdyż w tym wypadku centrum staje się specyficzną dzielnicą.

Samo pojęcie centrum jest pojęciem wieloznacznym. Przywołując Mauela Castellsa wyróżnia się trzy sposoby rozumienia centrum: pierwsze mówiące o tym, że centrum to określona przestrzeń część miasta, układ dróg o integrującym i symbolicznym znaczeniu – takim przykładem jest plac średniowiecznego miasta. Drugi sposób wyjaśniania, czym jest centrum kładzie nacisk na centrum jako miejsce wymiany i aktywności politycznej – jest to obszar, na którym mamy do czynienia z handlem oraz z zarządzaniem ekonomicznym i politycznym. Trzeci sposób rozumienia centrum wskazuje, że jest to przestrzeń, w której mamy do czynienia z działalnością ludyczną, koncentracją rozrywek i konsumpcji na pokaz.

W odniesieniu do zarysowanych kwestii teoretycznych w zaprezentowanym kwestionariuszu pojawiło się zatem pytanie o stan wiedzy Bielszczan „Gdzie według Pana/Pani znajduje się centrum miasta”? Uzyskane wyniki pokazują, że dla mieszkańców Bielska-Białej centrum miasta znajduje się w rejonie Placu Chrobrego, Zamku/Wzgórza – 26,5% wskazań, na drugim miejscu znalazła się ulica 11 Listopada – 21,5% oraz na trzecim miejscu pojawił się Ratusz i jego najbliższe okolice – 10,6%. W dalszej kolejności badani respondenci wskazali na centrum handlowe Sfera, Plac Wolności i jego najbliższe okolice oraz Stary Rynek/Starówka.

Wykres nr 2

Miasto Bielsko-Biala i jego centrum.



Źródło: opracowanie własne

Zaprezentowane powyżej wyniki pokazują, że mieszkańcy Bielska-Białej postrzegają centrum miasta przede wszystkim z perspektywy historycznej, na którą nakłada się również poczucie utworzonej na bazie wskazanych obiektów poczucie wspólnoty miejskiej. Plac Chrobrego, Zamek/Wzgórze i jego najbliższe okolice to obszar miasta nasycony wieloma wartościami, które stanowią i tworzą swoisty obszar kulturowy. Dzięki takiemu postrzeganiu i wskazywaniu centrum miasta przestrzeń ta staje się również podstawą i przedmiotem identyfikacji poszczególnych jednostek z całą społecznością.

Istotnym kryterium mającym wpływ na postrzeganie centrum miasta miał wiek badanych. Dla osób z przedziału wiekowego 18-25 lat, 26-30 lat, 31-35 lat oraz 36-40 lat centrum miasta to przede wszystkim ulica 11 Listopada/deptak 11 Listopada. Ulica ta jest wypełniona licznymi sklepami, barami, restauracjami, bankami, stanowi przestrzeń z łatwo dostępną i masową konsumpcją, metaforycznie można powiedzieć, że ulica 11 Listopada to dla badanych respondentów „światła wielkiego miasta”. Deptak 11 Listopada to miejsce, w którym po pierwsze życie toczy się szybko. Jest to przestrzeń, do której mieszkańcy wchodzi i wychodzą. Analizując dalsze wyniki okazuje się, że funkcję centrum miasta niektórzy badani przypisali również Centrum Handlowemu Sfera, ale taki wybór wskazywały przede wszystkim osoby młodsze w wieku 18-25 lat. Dla osób z wymienionej kategorii wiekowej Sfera to miejsce, które jest przez nich najczęściej i najchętniej odwiedzane, gdyż oferuje szeroki zakres usług, rozrywek i konsumpcji. Osoby z tej kategorii wiekowej a także w wieku średnim w dalszej kolejności wskazywały także na Plac Chrobrego i Zamek/ a także na Rynek i Ratusz jako centrum miasta.

Dla osób starszych z przedziałów wieków od 51 lat wzwyż centrum miasta to przede wszystkim Plac Chrobrego, Zamek/Wzgórze i jego najbliższe okolice, czyli miejsce wytworzone przez historię miasta. Osoby te w dalszej kolejności wskazywały też na ulicę 11 listopada, Ratusz (przestrzeń władzy, zarządzania miastem) a także Hotel Prezydent – jeden z pierwszych hoteli w mieście Bielsko-Biała jako miejsca pełniące funkcje centrum.

Tabela nr 12

Jak postrzegają centrum miasta osoby w różnym wieku.

Kategoria wiekowa	Centrum miasta – I	Centrum miasta – II	Centrum miasta - III
18-15 lat	Ul. 11 Listopada	Sfera	Plac Chrobrego/Zamek
26-30 lat	Ul. 11 Listopada	Plac Chrobrego/Zamek	Plac Wolności
31-35 lat	Ul. 11 listopada	Plac Chrobrego/Zamek	Stary Rynek
36-40 lat	Ul. 11 Listopada	Plac Chrobrego/Zamek	Ratusz
41-45 lat	Plac Chrobrego/Zamek	Ul. 11 Listopada	Sfera
46-50 lat	Ul. 11 Listopada	Plac Chrobrego/Zamek	Stary Rynek
51-55 lat	Plac Chrobrego/Zamek	Ul. 11 Listopada	Ratusz
56-60 lat	Plac Chrobrego/Zamek	Ul. 11 Listopada	Hotel Prezydent
Powyżej 60 lat	Plac Chrobrego/Zamek	Ratusz	Ul. 11 Listopada

Źródło: opracowanie własne

Korelując pytanie o centrum miasta z miejscem urodzenia badanych okazało się, iż rodowici bielszczanie przypisali w pierwszej kolejności funkcję centrum miasta deptakowi przy ulicy 11 Listopada, następnie kompleksowi Plac Chrobrego, Zamek/Wzgórze i najbliższe okolice oraz na trzecim miejscu znalazło się jedno z największych, nowoczesnych centrów handlowych w mieście – Sfera.

Wymienione powyżej konotacje centralności układają się w dwie istotne kategorie. Pierwsza to skojarzenia centrum miasta z miejscami i przestrzeniami w centrum. Ten rodzaj skojarzenia jest reprezentowany najliczniej. Najważniejszym skojarzeniem przestrzennym, jakie się pojawia to Plac Chrobrego, Zamek/Wzgórze i najbliższe okolice. Nie bez znaczenie jest tutaj fakt przebudowy Placu Chrobrego, czy też trwające kilka miesięcy prace nad odnowieniem Zamku Sułkowskich. Patrząc na zaprezentowaną przez badanych listę miejsc skojarzonych z centrum, wymieniane dalsze skojarzenia nie odchodzą daleko od Placu Chrobrego, Zamku/Wzgórze – centrum kojarzy się również z Hotelem Prezydent a także bielską również odnowioną Starówką. Drugą kategorię skojarzeń centrum miasta stanowią skojarzenia z potrzebami i usługami oferowanymi przez centrum – czyli jest to ulica 11 Listopada oraz centrum handlowe Sfera. W tej perspektywie centrum jest obszarem niezwykle dynamicznym, bowiem kreśli się w umysłach badanych jako miejsce spotkań towarzyskich, w którym

są realizowane wszelkiego rodzaju potrzeby społeczne. Realizacja wspomnianych potrzeb odbywa się w różnych przestrzeniach usługowych: w knajpkach, kawiarniach, pubach, restauracjach. Drugim elementem w aspekcie przywołanych potrzeb i usług są znajdujące się we wskazanym centrum sklepy. Są to tradycyjne domy handlowe, ale również nowoczesne galerie handlowe, które współistnieją obok małych sklepów i sklepików.

Obok pytania dotyczącego centrum miasta, pojawiło się również zapytanie o charakterystyczne punkty miasta Bielsko-Biała, w szczególności pytanie dotyczyło „Gdzie według Pana/Pani znajdują się punkty wyznaczające granice miasta Bielsko-Biała”? Zadane w ten sposób pytanie sprawiło spore problemy ankietowanym. W sumie na pytanie dotyczące punktów granicznych miasta odpowiedzi udzieliło 372 badanych, w tym aż 16,6 % nie umiało odpowiedzieć na pytanie gdzie miasto Bielsko-Biała się zaczyna a gdzie kończy.

Tabela nr 13
Punkty graniczne miasta Bielsko-Biała

<i>Gdzie według Pana/Pani znajdują się punkty wyznaczające granice miasta Bielsko-Biała?</i> (%)	
Są to granice administracyjne miasta	26,9
Są to charakterystyczne punkty, obiekty, miejsca	23,7
Są to biegunowe graniczne dzielnice miasta	10,8
Są to trzy graniczne dzielnice miasta	10,5
Są to graniczne dzielnice miasta w układzie czterech stron świata	7,0
Inne	4,6
Nie wiem	16,6
Ogółem	100 %

Źródło: opracowanie własne

Wśród najczęściej pojawiających się odpowiedzi na pytanie o punkty graniczne miasta badani respondenci wskazywali na istniejące granice administracyjne, będące wynikiem funkcjonującego w naszym kraju ładu urbanistycznego, są to granice, które zostały narzucone miastu odgórnie. W dalszej kolejności pojawiały się odpowiedzi, które wskazywały na charakterystyczne miejsca, punkty, obiekty takie jak: znaki drogowe z napisem „Bielsko-Biała”, ostatnie przystanki autobusów miejskich, hipermarkety Auchan, Makro Cash & Carry oraz Sarni Stok, cmentarze, rzeka Biała, lotnisko czy też pasma górskie. Spora część respondentów w sumie 28,3 % badanych

utożsamiała granice miasta z poszczególnymi dzielnicami miasta. W tym sposobie postrzegania przestrzeni miasta punkty graniczne były wyznaczone przez dzielnice w układzie czterech stron świata – przykładami są następujące dzielnice: POŁUDNIE Mikuszowice – WSCHÓD Lipnik - PÓLNOC Komorowice – ZACHÓD Wapienica, oraz POŁUDNIE Mikuszowice – WSCHÓD Hałcnów – PÓLNOC Mikuszowice – ZACHÓD Stare Bielsko.

W opinii badanych punkty graniczne miasta wyznaczały także trzy dzielnice. W tym przypadku badani respondenci wymieniali następujące zestawienie dzielnic: Mikuszowice-Komorowice-Wapienica, Komorowice-Lipnik-Mikuszowice, Lipnik-Mikuszowice-Wapienica, Wapienica-Straconka-Hałcnów oraz Lipnik-Komorowice-Wapienica.

Natomiast granice miasta w układzie biegunowym wyznaczały takie dzielnice jak: Wapienica-Mikuszowice, Lipnik-Mikuszowice, Straconka-Wapienica, Lipnik-Wapienica, Lipnik-Komorowice, Wapienica-Komorowice.

Dość ciekawe jest połączenie pytania o granice miasta z płcią badanych mieszkańców. Uzyskane wyniki pokazują utarte społeczne przekonanie dotyczące tego, jaką orientację przestrzenną mają kobiety a jaką mężczyźni. I tak dla kobiet granice miasta to w pierwszej kolejności przede wszystkim charakterystyczne punkty, obiekty, miejsca – odpowiedzi takiej udzieliło 28,9 % badanych kobiet, dla mężczyzn to skojarzenia mające swoje potwierdzenie w wyznaczonych, ustalonych odgórnie granicach administracyjnych, które odnajdujemy na każdej mapie samochodowej – 28,2 % wskazań. W drugiej kolejności badane kobiety utożsamiały punkty graniczne miasta z istniejącymi granicami administracyjnymi – 25,8 % badanych kobiet udzieliło takiej odpowiedzi, mężczyźni natomiast wskazywali na charakterystyczne punkty, obiekty i miejsca – 18,1 % badanych mężczyzn udzieliło takiej odpowiedzi. Trzecim sposobem, w jakim badani mężczyźni definiowali granice miasta było odwołanie się do trzech dzielnic granicznych, które w dużej mierze miały/mają swoją lokalizację na obrzeżach miasta – odpowiedzi takiej udzieliło 14,1 % badanych. Kobiety w tym wypadku wykazywały, iż nie mają zdania na ten temat – 19,1 % odpowiedzi.

Obok klasyfikowania przestrzeni miasta i nadawania jej poszczególnych własności – centrum, dzielnica, osiedle – istotnym aspektem jest proces oceny danej przestrzeni. Należy podkreślić, iż prawie zawsze percepcja i waloryzacja przestrzeni dokonuje się za pomocą specyficznych kategorii: modeli i niejednokrotnie stereotypów.

W tego typu ocenach spotyka się takie treści jak: ładne/brzydkie, czyste/brudne, funkcjonalne/niefunkcjonalne, bezpieczne/niebezpieczne.

Tabela nr 14
Punkty graniczne miasta Bielsko-Biała a plec badanych mieszkańców.

<i>Gdzie według Pana/Pani znajdują się punkty wyznaczające granice miasta Bielsko-Biała?</i>	<i>Kobiety</i>	<i>Mężczyźni</i>
Są to granice administracyjne miasta	25,8	28,2
Są to charakterystyczne punkty, obiekty, miejsca	28,9	18,1
Są to biegunowe graniczne dzielnice miasta	11,3	10,2
Są to trzy graniczne dzielnice miasta	7,2	14,1
Są to graniczne dzielnice miasta w układzie czterech stron świata	6,2	7,9
Inne	1,5	7,9
Nie wiem	19,1	13,6
Ogółem	100 %	100 %

Źródło: opracowanie własne

Aby poznać jak Bielszczanie oceniają przestrzeń swojego miasta poproszono badanych o wskazanie trzech najbardziej reprezentatywnych i trzech najbardziej wstydlivych miejsc w mieście.

Do grupy najbardziej reprezentatywnych miejsc w mieście badani zaliczyli przede wszystkim: Rynek/Starówkę – 27, 3 % odpowiedzi, Zamek Sułkowskich – 20, 9 % oraz Teatr Polski – 9,9 % wskazań. Wymieniona triada Rynek-Zamek-Teatr to miejsca, które po pierwsze znajdują się w niedalekiej odległości od wskazanego przez badanych centrum miasta. Po drugie owe najbardziej reprezentatywne miejsca w mieście, to obiekty, które w ciągu ostatniego roku zostały lub są w trakcie odnawiania.

Tabela nr 15
Najbardziej reprezentatywne miejsca w Bielsku-Białej

<i>Najbardziej reprezentatywne miejsca w Bielsku-Białej</i>	
Rynek/Plac ZWM	27,3
Zamek Sułkowskich	20,9
Teatr Polski	9,9
Ratusz	8,6
Sfera	6,3
Plac Chrobrego	5,9
Ul. 11 Listopada	4,7
Szyndzielnia	3,8
Inne	12,6
Ogółem	100%

Źródło: opracowanie własne

W kontekście pytania dotyczącego ogólnej oceny przestrzeni miasta poproszono badanych o wskazanie miejsca, które według ich opinii jest atrakcyjne dla nich samych. Z uzyskanych danych wynika, że dla badanych Bielszczan z perspektywy własnego użytkowania przestrzeni a także indywidualnej oceny najbardziej atrakcyjnym miejscem jest odnowiony Rynek/Plac ZWM – 25,3 % odpowiedzi, dalej piękne góry i widoki czyli tereny zielone jakie posiada miasto Bielsko-Biała w swoim krajobrazie przyrodniczym – 20,4 %, oraz nowoczesne centrum handlowe Sfera – 9,3 % odpowiedzi.

Korelując atrakcyjne miejsca z wiekiem badanych można wykazać pewną tendencję. Dla osób w kategoriach wiekowych 18-25 lat i 26-30 lat atrakcyjna jest przede wszystkim „jaskinia konsumpcji” Sfera, na drugim miejscu Rynek/Plac ZWM, który po mimo to, że jest historyczną częścią miasta, posiada w swojej ofercie przestrzennej oferty skierowane do tej kategorii wiekowej. Są to znajdujące się wokoło Rynku liczne kawiarnie, puby, dyskoteki. Ponadto jest to miejsce gdzie od czasu do czasu odbywają się tematyczne imprezy kulturalne jak również koncerty młodzieżowe. Dla osób w wieku średnim i starszym najbardziej atrakcyjną przestrzenią miasta są przede wszystkim jego tereny zielone – Błonie, Szyndzielnia, Lotnisko, Straconka, piękne krajobrazy, zieleń. W dalszych wskazaniach atrakcyjny dla tych kategorii wiekowych jest odnowiony Rynek/Plac ZWM oraz Plac Chrobrego, który podczas pięknej pogody wypełniony jest siedzącymi na ławeczkach mieszkańcami w różnym wieku i biegającymi wkoło rozbawionymi dziećmi.

Do grupy miejsc które zostały zakwalifikowane przez badanych jako wstydlive na pierwszym miejscu znajduje się przestrzeń codziennego użytku – dworzec PKS, miejsce to wskazało 21,2 % badanych. Na drugim miejscu wskazano piękne w swojej przeszłości natomiast na chwilę obecną zapomniane przez architektów secesyjne kamienice w centrum miasta – taką odpowiedź udzieliło 18,5 % ankietowanych. I trzecim miejscem, którego Bielszczanie najbardziej się jest również przestrzeń codziennego użytku dla swoich i obcych – dworzec PKP – 10 % wskazań. W przypadku dworca PKP ankietowani kładli nacisk przede wszystkim na wygląd peronów na stacji głównej Bielsko-Biała, dalej zastrzeżenia budziło samo otoczenie wokół dworca, a także mówiąc „dworzec PKP” badani wskazywali na budzące grozę podmiejskie stacje i dworce kolejowe takie jak Bielsko-Biała Wschód, Bielsko-Biała Lipnik czy też Bielsko-Biała Mikuszowice.

Tabela nr 16
Najbardziej wstydlive miejsca w Bielsku-Białej

<i>Najbardziej wstydlive miejsca w Bielsku-Białej</i>	
Dworzec PKS	21,2
Zniszczone, stare kamienice	18,5
Dworzec PKP, oraz jego okolice	10,0
Błokowiska: os. Beskidzkie, os. Złote Łany, os. Karpackie	7,1
Okolice Rynku, Podcienie	6,2
Wapienica	6,2
Bielsko-Biała Wschód	5,6
Stare opuszczone fabryki	5,3
Inne	20,0
Ogółem	100 %

Źródło: opracowanie własne

Najbardziej reprezentatywne i wstydlive miejsca to nic innego jak z jednej strony chluba miasta, z drugiej wielki wstyd. Miejsca reprezentatywne to miejsce, które na pewno warto pokazywać każdemu, kto do miasta zawita. Miejsca wstydlive to miejsce, które przeciętny przybysz powinien omijać z daleka. Problem polega jednak na tym, iż do końca tego nie da się zrobić, dlatego gdyż są to miejsca użytku publicznego i każdy czy chce czy nie chce odwiedzając Bielsko-Białą musi się zetknąć z czarną rzeczywistością dworca PKS, brudnymi kamienicami w okolicy dworca PKP jak i samym dworcem też. Ów ranking najbardziej reprezentatywne i wstydlive miejsca daje dużo do myślenia.

Ostatnim aspektem, jaki pojawił się prezentowanej części badań, było pytanie o ocenę istniejącej, konkretnej przestrzeni odnowionego Rynku/Starówki oraz pytanie dotyczące przyszłej wizji wybranej przestrzeni miasta – projekt przebudowy Placu Wojska Polskiego.

Zapytani Bielszczanie o to jak oceniają estetykę odnowionego Rynku w Bielsku-Białej w przeważającej większości, bowiem aż 75 % z nich ocenia, iż nowy Rynek i jego wygląd jest atrakcyjny. Tylko 9,5 % ankietowanych twierdzi, iż wygląd odnowionego Rynku jest nieatrakcyjny, a 15,4 % używa określenia, że obecna estetyka jest „bez wyrazu”.

Pozytywna ocena estetyki odnowionego Rynku znajduje wyraz wśród wszystkich kategorii wiekowych. Dla badanych w wyszczególnionym wieku respondentów obecny wygląd Starówki jest atrakcyjny lub bardzo atrakcyjny. Podobnej oceny dokonują rodowici bielszczanie jak i osoby napływowe.

Tabela nr 17

Estetyka odnowionego Rynku w Bielsku-Białej.

<i>Jak Pan/Pani ocenia estetykę odnowionego Rynku w Bielsku-Białej?</i>	
Bardzo atrakcyjna	53,2
Atrakcyjna	21,8
Bez wyrazu	15,5
Nieatrakcyjna	5,6
Bardzo nieatrakcyjna	3,9
Ogółem	100 %

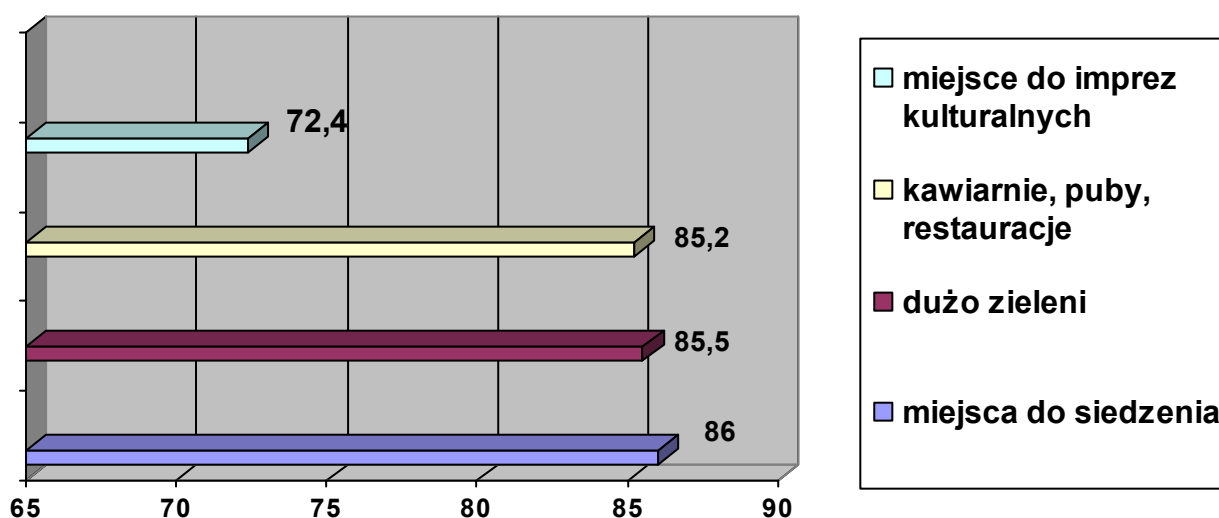
Źródło: opracowanie własne

Jeśli chodzi o wizję przebudowy Placu Wojska Polskiego to również wszyscy badani, niezależnie od wieku, pochodzenia czy też płci stali na stanowisku, że projekt przebudowy Placu powinien przede wszystkim uwzględniać dużo zieleni, powinien mieć więcej miejsc do siedzenia, powinien posiadać miejsce gdzie będą odbywać się imprezy kulturalne, a także będą rozmieszczone liczne kawiarnie, puby, restauracje.

Wykres nr 3

Projekt przebudowy Placu Wojska Polskiego – opinia bielszczan

Projekt przebudowy Placu Wojska Polskiego powinien uwzględniać:

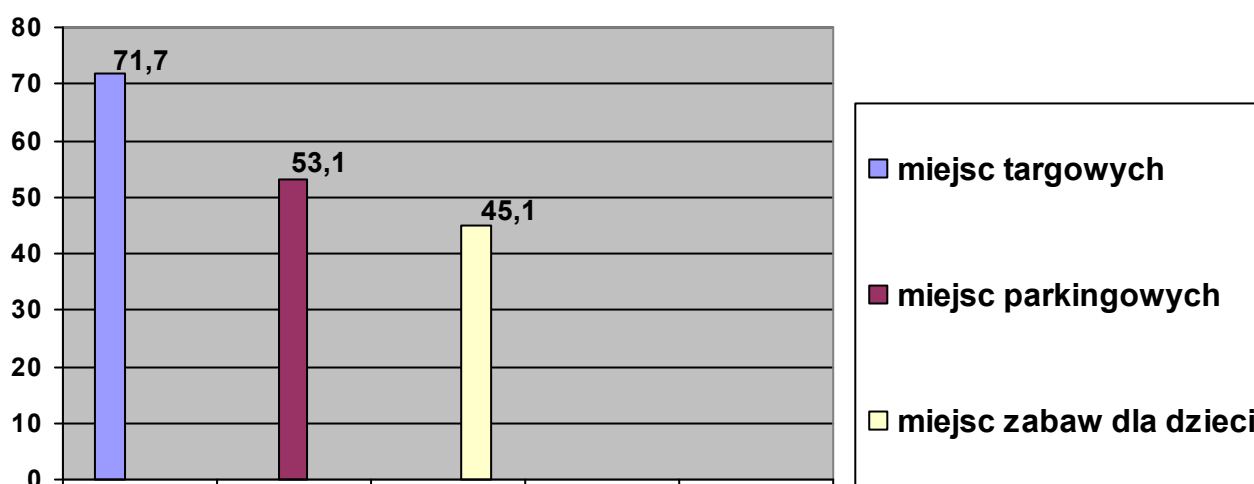


Źródło: opracowanie własne

Zdecydowanie w opinii badanych mieszkańców projekt przebudowy Placu Wojska Polskiego, niezależnie od wieku, miejsca urodzenia i płci nie powinien zawierać: żadnych miejsc targowych, miejsc parkingowych (ma to być sfera zamknięta dla ruchu), raczej nie powinno tam być miejsca dla zabaw dla dzieci.

Wykres nr 4
Projekt przebudowy Placu Wojska Polskiego – opinia bielszczan

Projekt przebudowy Placu Wojska Polskiego nie powinien uwzględniać:



Źródło: opracowanie własne

Badani nie potrafili jednoznacznie powiedzieć, czy przygotowywany projekt przebudowy Placu ma się wzorować i odwoływać do stylu odnowionego Rynku. Jedynie 43,4 % ankietowanych było za wzorowaniem się na wcześniejszym projekcie, 32,7 % zdecydowanie było przeciwna takim działaniom, a 23,8 % nie wiedziało czy będzie to zabieg słuszny czy nie.

Tabela nr 18
Projekt przebudowy Placu Wojska Polskiego – opinia badanych

<i>Czy prowadzony projekt nad przebudową Placu Wojska Polskiego powinien być w stylu odnowionego Rynku (dawny plac ZWM)?</i>	
Tak	43,4
Nie	32,7
Nie wiem	23,8
Ogółem	100 %

Źródło: opracowanie własne

Z powyższych danych wynika, że mieszkańcy miasta posiadają wyobrażenia na temat tego jak przestrzeń miasta powinna wyglądać, do czego powinna służyć, i co się powinno na niej znajdować. Wyraźnie to widać w odpowiedziach, jakie pojawiły się

odnośnie przygotowywanego przez władzę miasta projektu przebudowy Placu Wojska Polskiego. A zatem wywnioskować można, że dialog społeczny między władzą a mieszkańcami powinien dotyczyć nie tylko problemów społecznych, czy też społecznych bolączek, ale również takich kwestii jak ma wyglądać miasto i jego przestrzeń.

FUNKCJONOWANIE PRZESTRZENI W OCENIE MIESZKAŃCÓW BIELSKA-BIAŁEJ

Analizując funkcjonowanie przestrzeni miasta należy skupić uwagę na wzajemnych relacjach pomiędzy postawami promiejskimi, poziomem identyfikacji z miastem, zainteresowaniem sprawami miasta oraz poziomem jakości życia. Intuicyjnie bowiem przyjmuje się zazwyczaj, że wyższy poziom identyfikacji z miastem wywołuje gotowość do działań prospołecznych obywateli i - przeciwnie - niższy sprzyja wyniosłej izolacji wobec miasta i jego społeczności czy zbiorowości oraz degradowuje komfort psychiczny.

Należy pamiętać, że obok klasyfikowania obiektów i ich właściwości istotny jest również proces waloryzacji przestrzeni. „Problem klasyfikacji wartości przestrzennych nie jest wcale prostszy od klasyfikacji obiektów i ich właściwości (charakterystyk). Obcując z tekstami wypowiedzianymi w przestrzeni, spotykamy takie określenia, jak: ładne/brzydkie, czyste/brudne, funkcjonalne/niefunkcjonalne, swojskie/obce, bezpieczne/niebezpieczne, dobre/złe, wygodne/niewygodne, dające poczucie swobody/stwarzające przymus, elitarne/egalitarne itp. Mamy więc do czynienia z wartościowaniem za pomocą różnych nakładających się na siebie kryteriów estetycznych, egzystencjalnych, użytkowych, etycznych.”⁸ Przedmiotem postrzegania jest zawsze określona rzeczywistość. Dostarcza ona różnego rodzaju informacji, które są filtrowane przez czynniki kulturowe i psychologiczne warunkujące daną postrzeganą jednostkę. W rezultacie przedmiotem oceny i waloryzacji jest nie tyle sama rzeczywistość, ile jej obraz w świadomości człowieka.

W ramach przeprowadzonej analizy zwrócono uwagę na następujące aspekty:

- Ocenę miasta oraz dzielnic w oparciu o wybrane elementy funkcjonowania miasta,
- Ocenę miasta i dzielnic z uwagi na stopień bezpieczeństwa i atrakcyjności,
- Ocenę stopnia występowania problemów społecznych na obszarze miasta.

⁸ B. Jałowiecki, M.S. Szczepański: „Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej”. Warszawa 2006, s. 344

Tabela nr 19

Ocena funkcjonowania miasta według wybranych elementów

ELEMENTY OCENA (%)	BARDZO ZŁA	ZŁA	PRZECIĘTNA	DOBRA	BARDZO DOBRA	BRAK ZDANIA
Dostęp do instytucji administracji publicznej	1,7	11,2	36,4	43,3	4,7	2,6
Dostęp do kultury	1,7	5,6	26,7	47,5	16,6	1,9
Atrakcyjność turystyczna miasta	2,4	5,4	20,6	42,6	28,4	0,6
Czystość ulic i miejsc publicznych	3,9	14,2	45,8	29,9	5,6	0,6
Tereny zielone (parki, ścieżki, skwery, ścieżki rowerowe)	5,6	14,2	43,0	28,6	8,2	0,4
Sytuacja mieszkaniowa	5,6	10,6	42,3	33,3	4,3	3,9
Opieka zdrowotna	9,1	19,0	39,6	27,6	4,5	0,9
Szkolnictwo wyższe	2,4	8,7	31,4	39,4	9,5	8,7
Szkolnictwo średnie	1,1	1,1	20,7	53,2	15,9	8,0
Szkolnictwo gimnazjalne	1,9	3,9	23,3	47,4	12,3	11,2

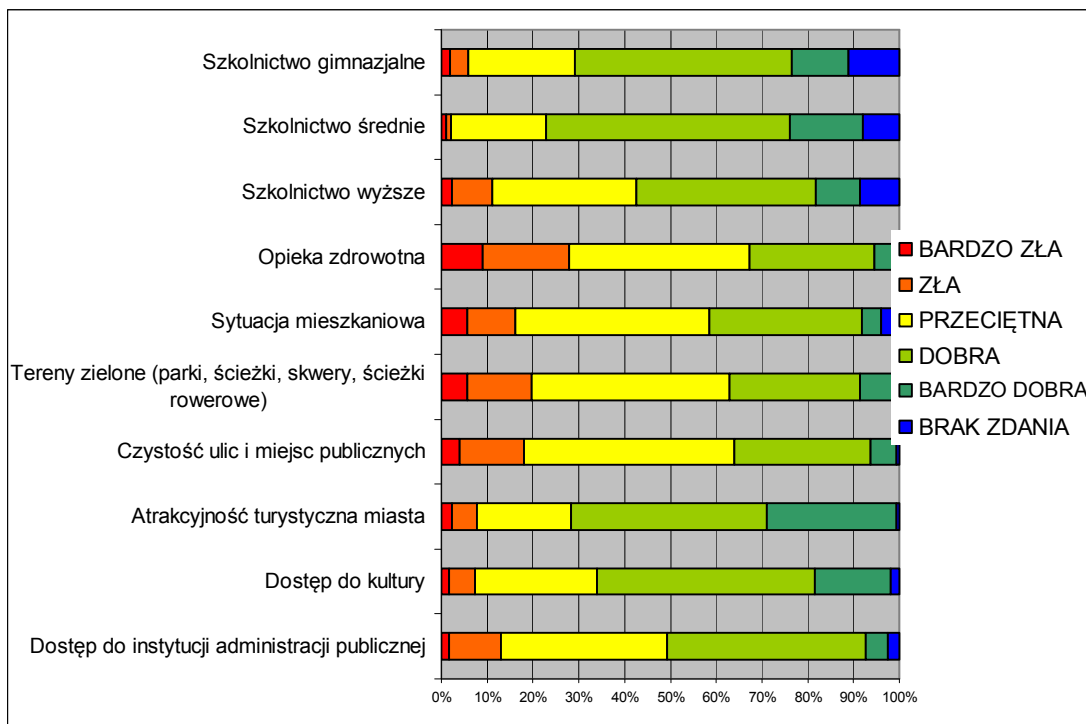
Źródło: opracowanie własne

Zdaniem respondentów najlepiej funkcjonują w mieście szkoły średnie oraz szkoły gimnazjalne. Należy jednak zwrócić uwagę, że respondenci plasujący się w kategorii wiekowej 18 – 25 lat, stanowią jedną piątą badanej populacji. Dokonując oceny szkolnictwa (różnego szczebla) prawdopodobnie opierali się na swoich bieżących doświadczeniach. Jednakże z tej perspektywy niepokojące są wyniki dotyczące szkolnictwa wyższego, gdzie udzielone odpowiedzi wskazują na poziom dobry, jednakże z tendencją do przeciętnego, określający jakość usług świadczonych przez uczelnie wyższe, działające na terenie Bielska-Białej. Jako dobry oceniono również dostęp do kultury – prawdopodobnie przyczynił się do takiej oceny odnowiony i aktywnie działający w ostatnim okresie Teatr Polski (spora liczba premier oraz spektakli w wykonaniu zaproszonych gości); Teatr „Banialuka” oraz Bielskie Centrum Kultury, które prowadzą aktywną działalność w zakresie organizacji koncertów uznanych muzyków i zespołów oraz spektakli, cieszących się dużą popularnością; Biuro Wystaw Artystycznych organizujące cykliczne wystawy zarówno lokalnych jak i światowych artystów. W oczach respondentów miasto jest atrakcyjne turystycznie – wpływa na to zarówno korzystne położenie geograficzne, jak i bogata historia naznaczona wielokulturowością mieszkańców - ale czystość ulic i miejsc publicznych oceniana jest na poziomie przeciętnym; podobnie jak zagospodarowanie terenów zielonych. Odpowiedzi te sugerują, że potencjał turystyczny miasta jest bogaty, niestety zaniedbania we wskazanych obszarach w istotny sposób umniejszają szanse efektywnego wykorzystania tego zaplecza. Dostęp do administracji publicznej został przez respondentów oceniony na poziomie dobrym, ale również z tendencją do

poziomu przeciętnego, co sugeruje, że mieszkańcy miasta nie są w pełni zadowoleni z oferowanej przez instytucje zasad obsługi klienta. W głównej mierze na tak niską ocenę wpływa zbyt mała elastyczność, szczególnie w zakresie godzin przeznaczonych na załatwianie spraw klientów, w odniesieniu do – coraz bardziej powszechnego na rynku – nienormowanego czasu pracy. W wielu przypadkach uniemożliwia to mieszkańcom wygodne i sprawne załatwienie swoich spraw urzędowych. Trudności w zakresie swobodnego dostępu do instytucji administracji publicznej przyczyniają się również w istotny sposób do zwiększania dystansu pomiędzy mieszkańcami a instytucjami, co powoduje słaby przepływ informacji, a w konsekwencji prowadzi do przyjmowania przez mieszkańców postaw biernych w odniesieniu do istotnych problemów społecznych, których przejawy dostrzegają zarówno w swojej dzielnicy, jak i na obszarze całego miasta. System opieki zdrowotnej na terenie miasta oceniony został na poziomie przeciętnym, co odzwierciedla nastroje dominujące wśród społeczeństwa na terenie całego kraju. Problemy, z którymi od kilku lat boryka się służba zdrowia w istotny sposób pogarszają poczucie bezpieczeństwa i komfortu w zakresie jakości życia mieszkańców.

Wykres nr 5

Ocena funkcjonowania miasta według wybranych elementów



Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 20

Ocena funkcjonowania dzielnicy według wybranych elementów

ELEMENTY OCENA (%)	BARDZO ZŁA	ZŁA	PRZECIĘTNA	DOBRA	BARDZO DOBRA	BRAK ZDANIA
Połączenia komunikacyjne z centrum miasta	3,0	8,0	19,7	39,7	29,2	0,4
Stan ulic (nawierzchnia, czystość)	4,1	16,6	44,3	30,5	4,3	0,2
Wywóz śmieci	1,1	3,2	26,0	52,1	17,0	0,6
Dostęp do usług pocztowych	4,7	7,7	21,9	45,3	20,4	0,0
Zaopatrzenie w wodę	0,6	1,1	6,7	46,1	45,0	0,4
Zaopatrzenie w gaz	0,4	0,6	5,4	46,6	46,8	0,2
Zaopatrzenie w energię elektryczną	0,4	0,0	4,5	45,7	49,4	0,0
Jakość kanalizacji	3,2	3,0	20,1	46,2	22,0	5,4
Dostęp do Internetu	3,7	5,7	17,9	33,6	30,3	8,9
Żłobki	18,1	19,0	18,1	10,8	3,5	30,3
Przedszkola	3,5	11,5	28,4	26,0	12,6	18,1
Szkoły podstawowe	1,9	6,5	21,0	44,9	14,9	10,8
Ośrodki zdrowia	6,3	11,2	30,8	38,6	11,6	1,5
Apteki	2,4	4,1	14,9	42,0	35,8	0,9
Domy kultury	15,5	12,9	27,0	20,9	9,8	13,9
Biblioteka(i)	7,0	13,3	25,5	27,9	15,0	11,3
Sklepy	1,1	1,5	13,1	40,2	44,1	0,0

Źródło: opracowanie własne

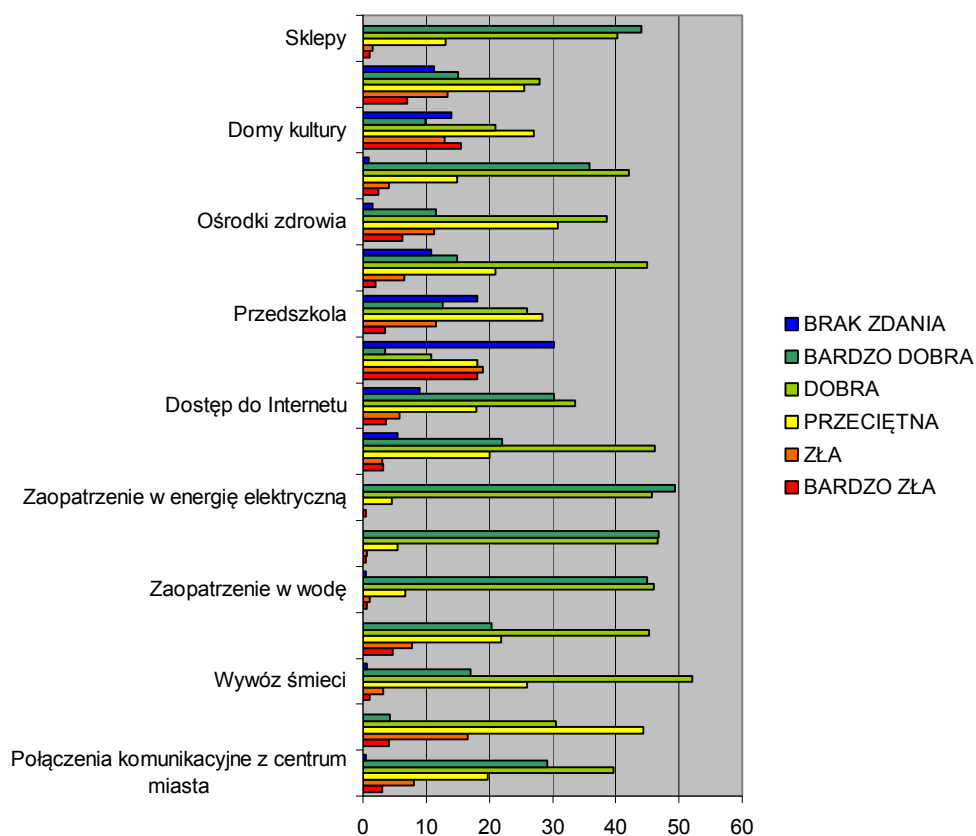
Oceniając swoją dzielnicę, respondenci wykazywali największe zadowolenie w zakresie infrastruktury handlowej (sklepy) oraz podstawowych usług (gaz, prąd, woda, wywóz śmieci, kanalizacja). Wskazuje to na dobrze rozwinięte sieci handlowe, które zapewniają mieszkańcom miasta wygodny dostęp do źródeł zaspokajających zarówno podstawowe potrzeby, jak i te bardziej wysublimowane (małe sklepiki osiedlowe oraz hipermarkety). Najgorzej oceniono stan dróg, zarówno w dzielnicach, jak i w granicach całego miasta. Należy pamiętać, że jest to problem, z którym boryka się większość miast w Polsce (zły stan dróg staje się synonimem Polski, kreuje negatywny stereotyp, który wyraża się w postaci anegdot i dowcipów krążących po Europie). Na przeciętnym poziomie oceniono również funkcjonowanie domów kultury w granicach swojej dzielnicy. Zaledwie kilka dzielnic w Bielsku-Białej może poszczycić się dobrze i prężnie działającymi ośrodkami tego typu (np. Spółdzielcze Centrum Kultury „Best” czy Dom Kultury Włókniarzy). Respondenci zwrócili szczególną uwagę na niedosyt bibliotek w dzielnicach (szczególnie filii, do których mogliby bez większych problemów udawać się ludzie starsi lub młodzież). Fakt ten stanowi pozytywny aspekt w obszarze kultury czytelnictwa wśród mieszkańców Bielska-Białej, ponieważ coraz częściej pojawiają się alarmujące analizy wskazujące na wzrost znaczenia Internetu,

który zgodnie z prognozami, będzie zajmował dominującą pozycję w zakresie dostarczania informacji i w konsekwencji przyczyni się do zminimalizowania znaczenia bibliotek na rynku.

Warto zwrócić uwagę na wysoki odsetek odpowiedzi w kategorii „brak zdania” w odniesieniu do oceny funkcjonowania żłobków. Prawdopodobnie pozostaje to w ścisłym związku z modelem rodziny dominującym w grupie badanych respondentów, gdzie najliczniejszą grupę stanowią małżonkowie nie posiadający dzieci. Jednocześnie wśród respondentów, którzy poszukują satysfakcjonujących form opieki nad swoimi dziećmi dominuje przekonanie, że dostępność oraz poziom usług świadczonych zarówno przez żłobki jak i przedszkola pozostaje na przeciętnym poziomie, z tendencją do złego lub nawet (szczególnie w przypadku żłobków) bardzo złego.

Wykres nr 6

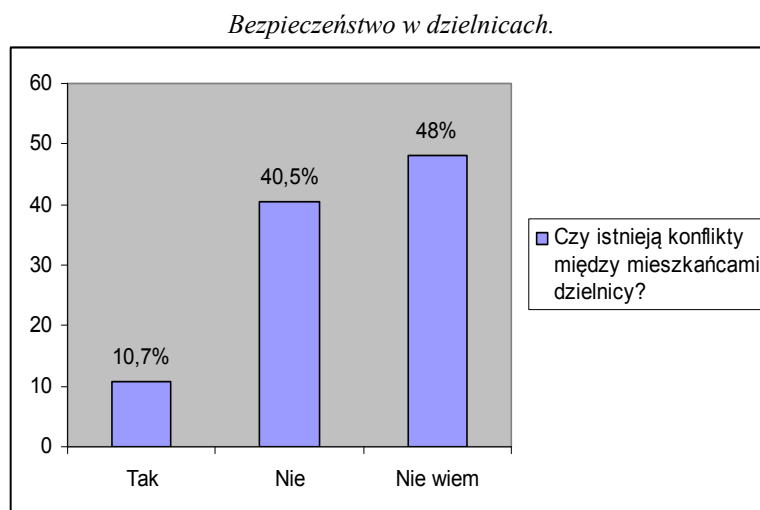
Ocena funkcjonowania dzielnic według wybranych elementów



Źródło: opracowanie własne

Dzielnice są postrzegane przez pryzmat współpracy i bezpieczeństwa. Badanych poproszono o wskazanie czy z ich perspektywy występują konflikty między mieszkańcami dzielnicy, w której mieszkają.

Wykres nr 7



Źródło: opracowanie własne

Znaczna część osób albo nie odpowiedziała na pytanie albo wskazała, że konfliktów nie ma, jedynie 10% stwierdziło, że konflikty istnieją.

Tabela nr 21

Ocena miasta pod względem bezpieczeństwa

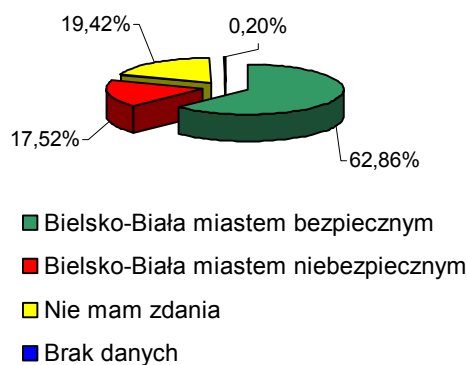
Bielsko-Biała miastem bezpiecznym (%)	62,8
Bielsko-Biała miastem niebezpiecznym (%)	17,5
Nie mam zdania (%)	19,4
Brak danych (%)	0,2

Źródło: opracowanie własne

Oceniając miasto w ujęciu globalnym, respondenci uznali, że Bielsko-Biała zalicza się do kategorii „miast bezpiecznych”.

Wykres nr 8

Ocena miasta pod względem bezpieczeństwa



Źródło: opracowanie własne

Jednocześnie – oceniając stopień bezpieczeństwa w perspektywie bardziej uszczegółowionej, tj. w rozbiciu na dzielnice – respondenci wskazali miejsca, które – ich zdaniem – zaliczyć można do wyjątkowo niebezpiecznych oraz bardzo bezpiecznych. Za najbardziej bezpieczne dzielnice respondenci uznali osiedle Złote Łany oraz Stare Bielsko. Za najbardziej niebezpieczne uznano osiedle Beskidzkie oraz Wapienicę i Śródmieście Bielsko. Stare Bielsko to jedna z najstarszych dzielnic miasta, zamieszkała przede wszystkim przez osoby starsze, gdzie podstawową zabudowę stanowią głównie domki jednorodzinne. Osiedle Złote Łany to z kolei najstarsze i największe osiedle w mieście posiadające dobre zaplecze kulturowe, które umożliwia – między innymi – zagospodarowanie czasu wolnego zarówno starszym jak i młodszym osobom. Bogata i atrakcyjna oferta w zakresie świadczonych usług minimalizuje zachowania o charakterze agresywnym oraz umożliwia zacieśnianie więzi sąsiedzkich, co skutkuje większym poczuciem bezpieczeństwa w odczuciu osób przebywających na terenie wskazanych dzielnic.

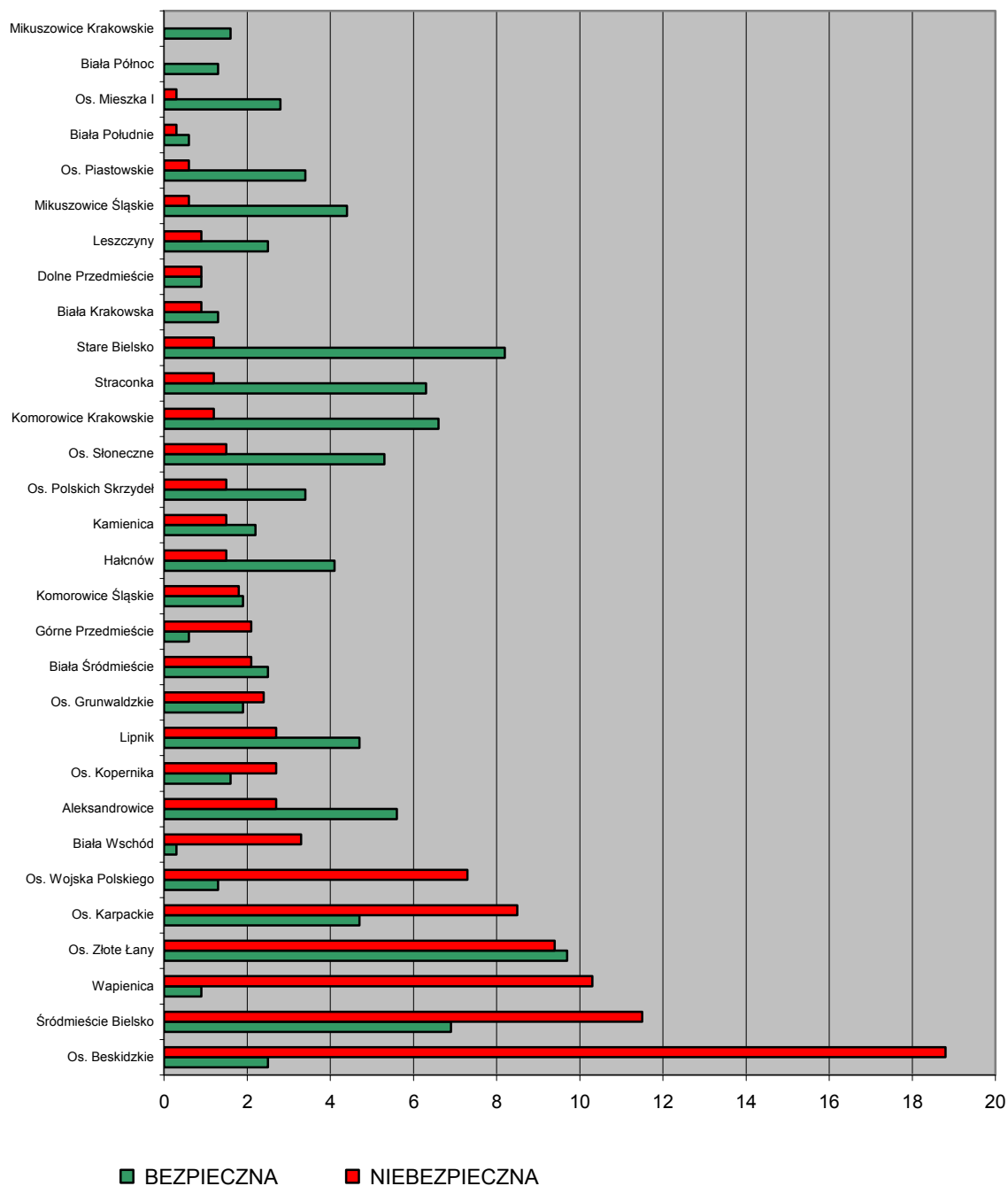
Tabela nr 22

Ocena dzielnic Bielska-Białej pod względem bezpieczeństwa

DZIELNICE	BEZPIECZNA (%)	NIEBEZPIECZNA (%)
Aleksandrowice	5,6	2,7
Os. Beskidzkie	2,5	18,8
Biała Krakowska	1,3	0,9
Biała Północ	1,3	0,0
Biała Śródmieście	2,5	2,1
Biała Wschód	0,3	3,3
Biała Południe	0,6	0,3
Dolne Przedmieście	0,9	0,9
Górne Przedmieście	0,6	2,1
Os. Grunwaldzkie	1,9	2,4
Hałcnów	4,1	1,5
Kamienica	2,2	1,5
Os. Karpackie	4,7	8,5
Komorowice Krakowskie	6,6	1,2
Komorowice Śląskie	1,9	1,8
Os. Kopernika	1,6	2,7
Leszczyny	2,5	0,9
Lipnik	4,7	2,7
Os. Mieszka I	2,8	0,3
Mikuszowice Krakowskie	1,6	0,0
Mikuszowice Śląskie	4,4	0,6
Os. Piastowskie	3,4	0,6
Os. Polskich Skrzydeł	3,4	1,5
Os. Słoneczne	5,3	1,5
Straconka	6,3	1,2
Stare Bielsko	8,2	1,2
Śródmieście Bielsko	6,9	11,5
Wapienica	0,9	10,3
Os. Wojska Polskiego	1,3	7,3
Os. Złote Łany	9,7	9,4

Źródło: opracowanie własne

Wykres nr 9

Ocena dzielnic Bielska-Białej pod względem bezpieczeństwa

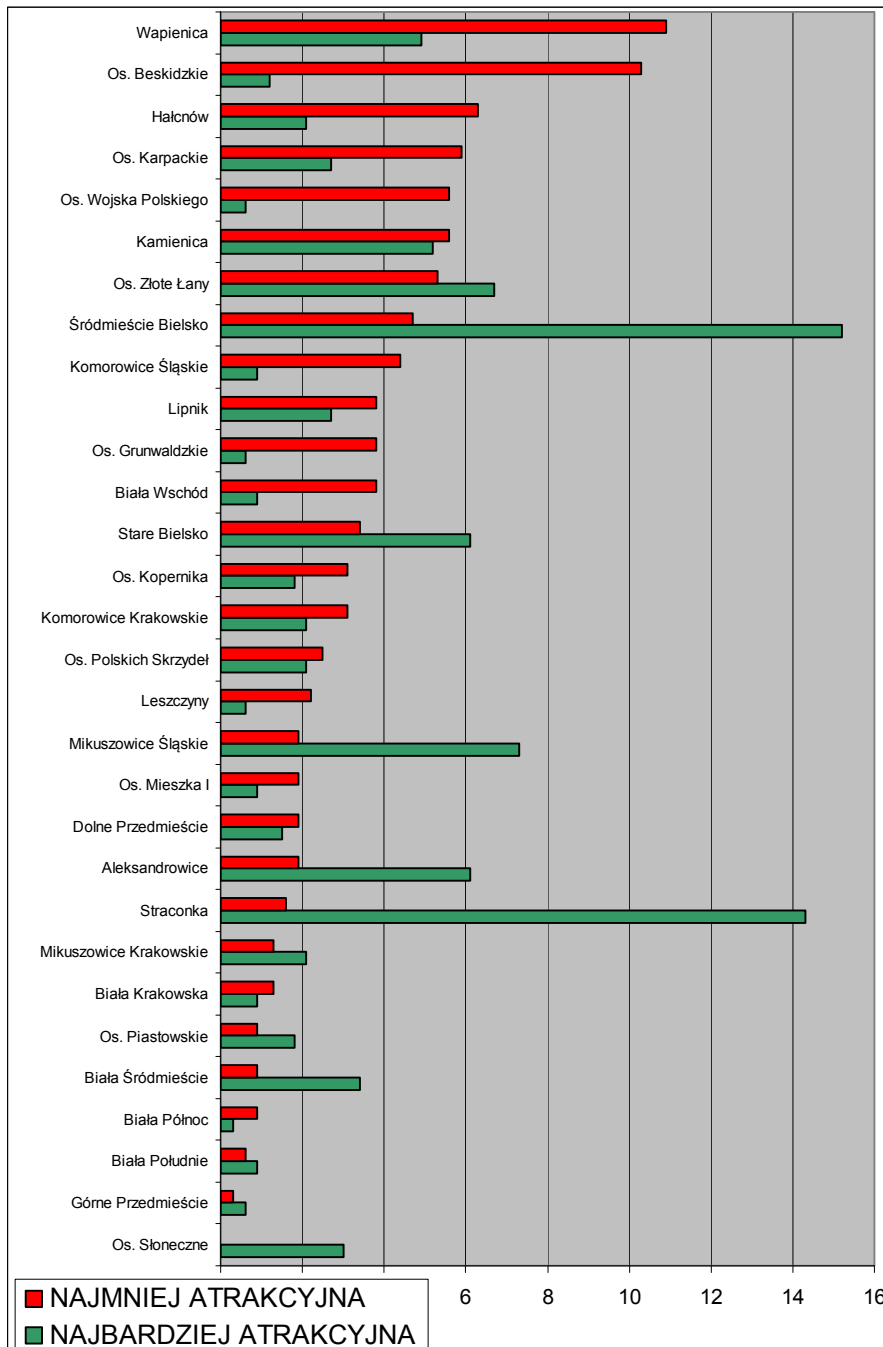
Źródło: opracowanie własne

Osiedle Beskidzkie stanowi przykład typowego blokowiska, które kojarzone jest, w świadomości mieszkańców miasta z obszarem chaotycznie zagospodarowanym, zaniedbanym a tym samym postrzegane jest jako miejsce, w którym trudno czuć się bezpiecznie. Wapienica to dzielnica, w której – zgodnie z decyzją władz miasta - umieszczono lokale socjalne. Spowodowało to wzrost zachowań o charakterze

agresywnym notowanych na terenie dzielnicy, nasilenie się zjawisk o charakterze patologicznym (kradzieże, napady rabunkowe, wandalizm), co doprowadziło do drastycznego spadku poczucia bezpieczeństwa wśród osób zamieszkujących ten teren. Śródmieście Bielsko to dzielnica, w której znajduje się największe zagęszczenie lokali, pubów i restauracji. Tę dzielnicę miasta uznano prawdopodobnie za niebezpieczną z uwagi na nieodpowiednie zachowanie klientów opuszczających powyższe lokale.

Wykres nr 10

Ocena dzielnic Bielska-Białej pod względem atrakcyjności



Źródło: opracowanie własne

Oceniając stopień atrakcyjności poszczególnych dzielnic Bielska-Białej, za najmniej atrakcyjne uznali respondenci osiedle Beskidzkie oraz Wapienicę.

Opinia ta pozostaje w ścisłym związku ze wskazaniami dotyczącymi dzielnicy, w której trudno czuć się bezpiecznie. Wyraźnie wskazuje to na sposób percepcji przestrzeni miejskiej: jeżeli mieszkańcy obawiają się zachowań, z przejawami których mogą spotkać się na określonym obszarze, to automatycznie teren ten będzie jawił się w ich świadomości jako mało atrakcyjny.

Tabela nr 23

Ocena dzielnic Bielska-Białej pod względem atrakcyjności

DZIELNICE	NAJBARDZIEJ ATRAKCYJNA (%)	NAJMNIEJ ATRAKCYJNA (%)
Aleksandrowice	6,1	1,9
Os. Beskidzkie	1,2	10,3
Biała Krakowska	0,9	1,3
Biała Północ	0,3	0,9
Biała Śródmieście	3,4	0,9
Biała Wschód	0,9	3,8
Biała Południe	0,9	0,6
Dolne Przedmieście	1,5	1,9
Górne Przedmieście	0,6	0,3
Os. Grunwaldzkie	0,6	3,8
Hałcnów	2,1	6,3
Kamienica	5,2	5,6
Os. Karpackie	2,7	5,9
Komorowice Krakowskie	2,1	3,1
Komorowice Śląskie	0,9	4,4
Os. Kopernika	1,8	3,1
Leszczyny	0,6	2,2
Lipnik	2,7	3,8
Os. Mieszka I	0,9	1,9
Mikuszowice Krakowskie	2,1	1,3
Mikuszowice Śląskie	7,3	1,9
Os. Piastowskie	1,8	0,9
Os. Polskich Skrzydeł	2,1	2,5
Os. Słoneczne	3,0	0,0
Straconka	14,3	1,6
Stare Bielsko	6,1	3,4
Śródmieście Bielsko	15,2	4,7
Wapienica	4,9	10,9
Os. Wojska Polskiego	0,6	5,6
Os. Złote Łany	6,7	5,3

Źródło: opracowanie własne

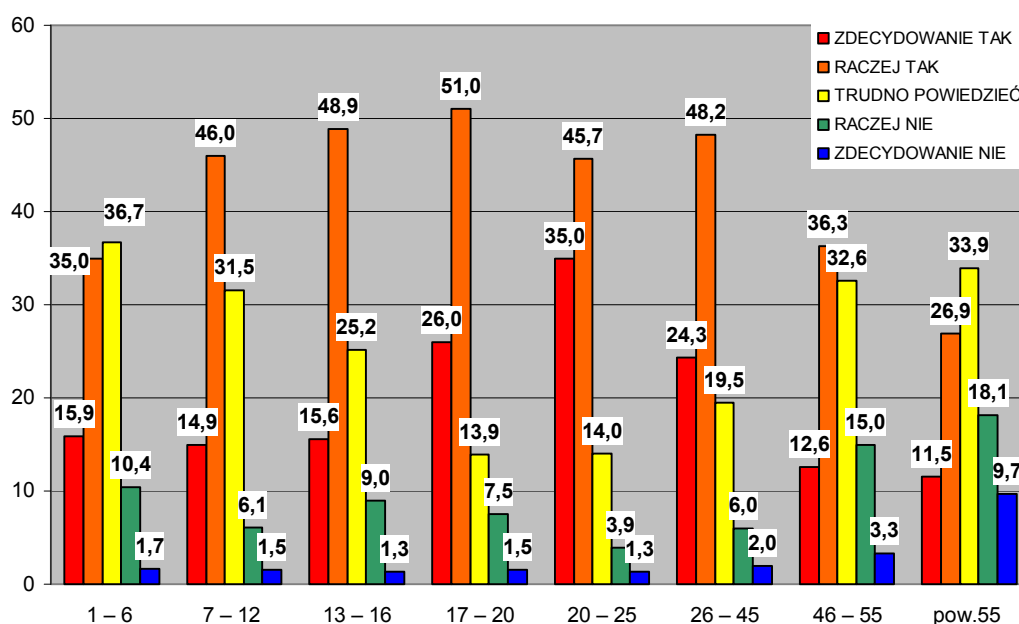
Za najbardziej atrakcyjne natomiast uznano Śródmieście Bielsko. Wynika to prawdopodobnie stąd, że znajduje się tu najwięcej atrakcji turystycznych miasta (Stary Rynek, Zamek, Plac Chrobrego, część ul. 11 listopada); stanowią one najbardziej wyeksponowane i odnowione miejsca, kojarzące się równocześnie z centrum miasta. Jednocześnie należy pamiętać, że tę samą dzielnicę uznano za jedną z najmniej

bezpiecznych. Jako atrakcyjna jawi się również respondentom Straconka. Opinię taką kształtuje atrakcyjne położenie (u podnóża gór) oraz zagospodarowanie pod kątem terenów zielonych – Bulwary Straceńskie, gdzie znaczna część mieszkańców Bielska-Białej spędza swój czas wolny.

Zdaniem respondentów – miasto, najwięcej ofert spędzania czasu wolnego kieruje do młodzieży szkół średnich.

Wykres nr 11

Atrakcyjność miasta pod względem możliwości spędzania czasu wolnego dla wybranych kategorii wiekowych



Źródło: opracowanie własne

Atrakcyjne oferty pojawiają się także dla ludzi młodych oraz będących w wieku aktywności zawodowej. Zakres oferowanych usług sukcesywnie zmniejsza się w odniesieniu do osób starszych. Można zatem przyjąć, że miasto stawia na młodego konsumenta oraz osoby dysponujące odpowiednimi zasobami materialnymi, które umożliwiają korzystanie z oferowanych usług.

Tabela nr 24

Atrakcyjność miasta pod względem możliwości spędzania czasu wolnego dla wybranych kategorii wiekowych

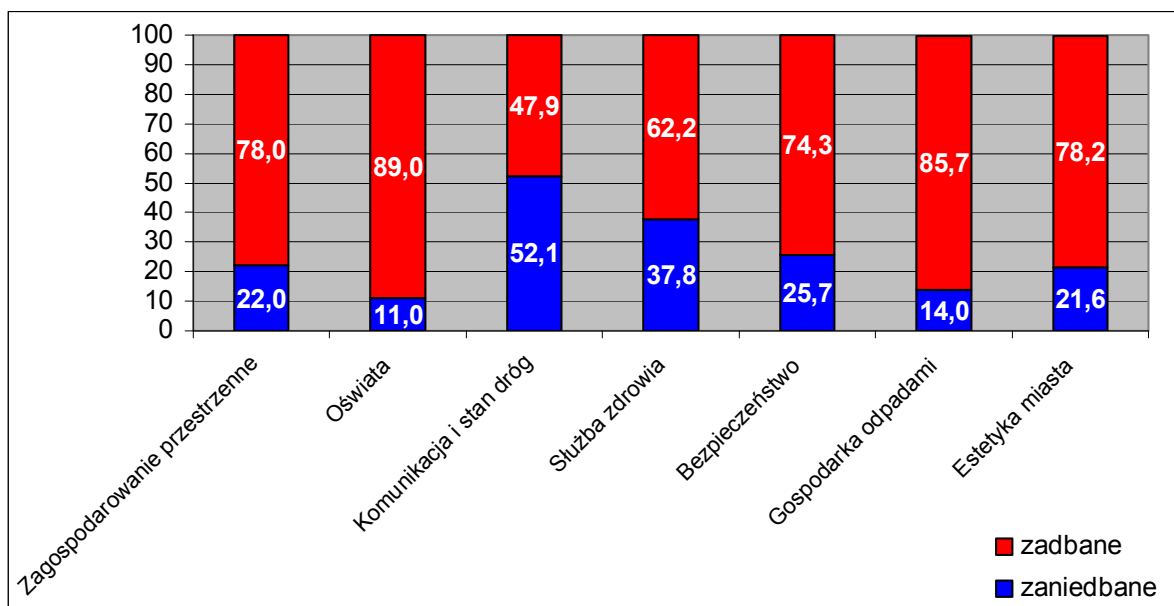
KATEGORIE WIEKOWE	ZDECYDOWANIE TAK (%)	RACZEJ TAK (%)	TRUDNO POWIEDZIEĆ (%)	RACZEJ NIE (%)	ZDECYDOWANIE NIE (%)	BRAK DANYCH (%)
1 – 6 lat	15,9	35,0	36,7	10,4	1,7	0,2
7 – 12 lat	14,9	46,0	31,5	6,1	1,5	0,0
13 – 16 lat	15,6	48,9	25,2	9,0	1,3	0,0
17 – 20 lat	26,0	51,0	13,9	7,5	1,5	0,0
20 – 25 lat	35,0	45,7	14,0	3,9	1,3	0,0
26 – 45 lat	24,3	48,2	19,5	6,0	2,0	0,0
46 – 55 lat	12,6	36,3	32,6	15,0	3,3	0,2
Pow. 55 lat	11,5	26,9	33,9	18,1	9,7	0,0

Źródło: opracowanie własne

Dokonując oceny władz miasta w zakresie inicjatyw podejmowanych na obszarze wybranych dziedzin życia miasta, mających na celu poprawę jakości ich funkcjonowania, za najbardziej zaniedbany – uznali respondenci – obszar związany z komunikacją i stanem dróg.

Wykres nr 12

Opinia dotycząca zaniedbania wybranych dziedzin życia miasta przez władze miasta



Źródło: opracowanie własne

Pozostaje to w ścisłym związku ze wskazaniem respondentów w zakresie oceny funkcjonowania miasta i dzielnic. Za najbardziej zadbane uznano natomiast obszar związany z oświatą i gospodarką odpadami. Generalnie respondenci uważają miasto za zadbane, upatrując w tym aktywną postawę ze strony władz miasta. Doceniają estetykę i prace związane z odnawianiem zabytków, miasto – jak już wcześniej wskazywano –

jest postrzegane jako bezpieczne (za wyjątkiem kilku dzielnic). Na wysokim poziomie sytuują się również działania w zakresie zagospodarowania przestrzennego miasta.

Tabela nr 25

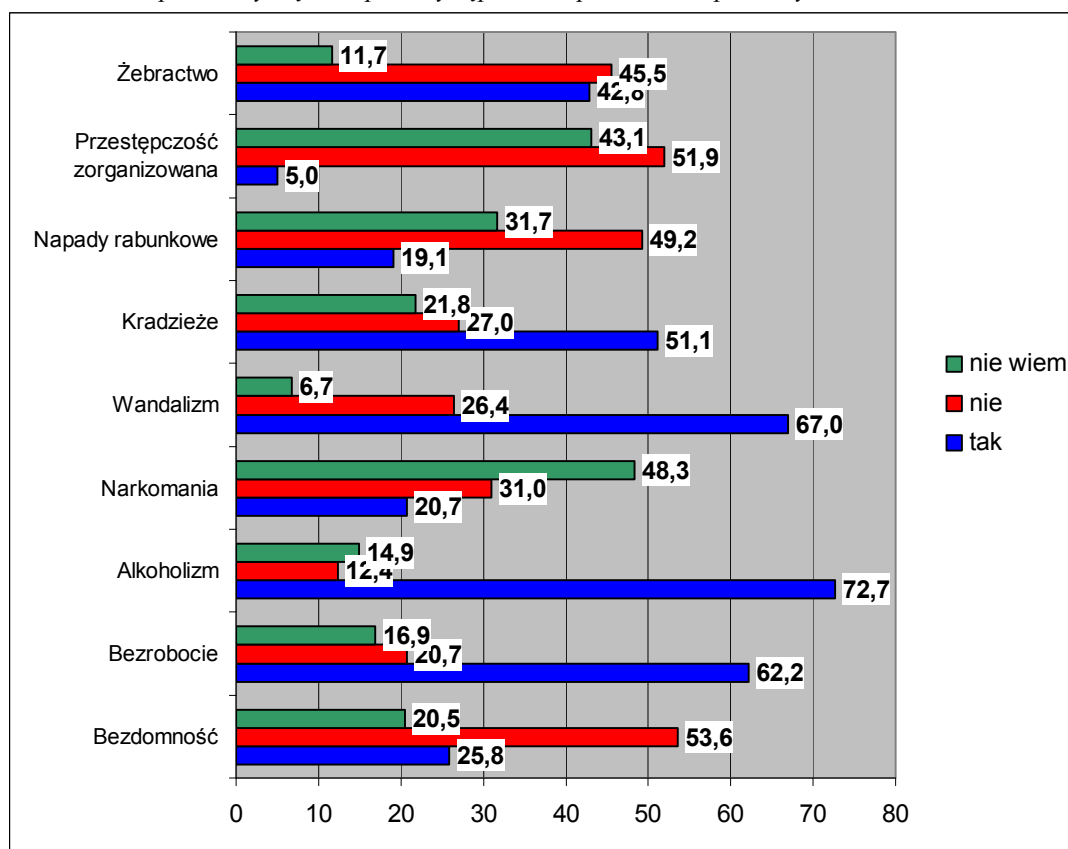
Opinia dotycząca zaniedbania wybranych dziedzin życia miasta przez władze miasta

DZIEDZINY ŻYCIA MIASTA	TAK - ZANIEDBANE (%)	NIE ZANIEDBANE (%)	BRAK DANYCH (%)
Zagospodarowanie przestrzenne	22,0	78,00	0,0
Oświata	11,0	89,0	0,0
Komunikacja i stan dróg	52,1	47,9	0,0
Służba zdrowia	37,8	62,2	0,0
Bezpieczeństwo	25,7	74,3	0,0
Gospodarka odpadami	14,0	85,7	0,2
Estetyka miasta	21,6	78,2	0,2

Źródło: opracowanie własne

Wykres nr 13

Opinia dotycząca stopnia występowania problemów społecznych w dzielnicach



Źródło: opracowanie własne

Biorąc pod uwagę stopień występowania problemów społecznych, respondenci oceniając swoją dzielnicę – zaznaczają, że występują w nich problemy związane z bezrobociem i alkoholizmem; wskazują na częste przypadki wandalizmu i kradzieży. Zauważają również problem żebractwa. Natomiast nie wykazują żadnej wiedzy w zakresie narkomanii.

Tabela nr 26

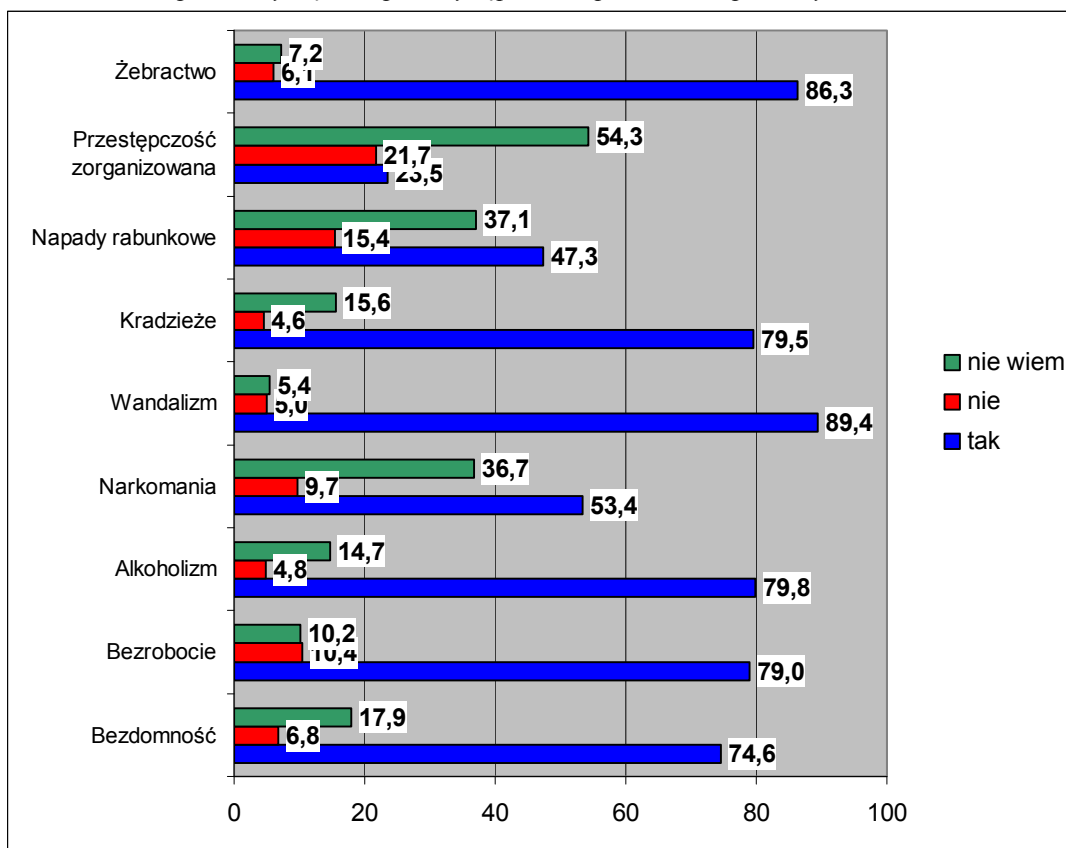
Opinia dotycząca stopnia występowania problemów społecznych w dzielnicach

PROBLEM SPOŁECZNY	DZIELNICA			
	TAK (%)	NIE (%)	NIE WIEM (%)	BRAK DANYCH (%)
Bezdomność	25,8	53,6	20,5	0,0
Bezrobocie	62,2	20,7	16,9	0,2
Alkoholizm	72,7	12,4	14,9	0,0
Narkomania	20,7	31,0	48,3	0,0
Wandalizm	67,0	26,4	6,7	0,0
Kradzieże	51,1	27,0	21,8	0,0
Napady rabunkowe	19,1	49,2	31,7	0,0
Przestępczość zorganizowana	5,0	51,9	43,1	0,0
Żebractwo	42,8	45,5	11,7	0,0

Źródło: opracowanie własne

Natomiast oceniając miasto wskazują, że pojawiają się – w perspektywie globalnej – wszystkie problemy społeczne, za wyjątkiem przestępczości zorganizowanej.

Wykres nr 14

Opinia dotycząca stopnia występowania problemów społecznych w mieście

Źródło: opracowanie własne

Obraz ten pozostaje niespójny. Zarówno w zakresie postrzegania swojej dzielnicy na tle miasta, jak i miasta w rozbiciu na dzielnice, które nie są zamieszkiwane przez respondentów. Oznacza to, że poza własnym „oswojonym” miejscem, inne zdają się być naznaczone piętnem występowania wskazanych problemów społecznych. Niespójność wyraźnie rysuje się także w zakresie pojmowania „miasta bezpiecznego”. Czy wysoki stopień poczucia bezpieczeństwa wiąże się tylko z niedostrzeganiem zagrożenia ze strony przestępczości zorganizowanej? Można wysnuć przypuszczenie, że kwestia występowania problemów społecznych w skali miasta został zakorzeniony w świadomości respondentów poprzez informacje podawane przez media, które podkreślają eskalację problemów tego typu w skali kraju. W tej sytuacji respondenci – nawet jeżeli w swoim bezpośrednim otoczeniu nie dostrzegają przejawów wybranych problemów społecznych – to pozostają w przeświadczeniu, że muszą one występować z dużym natężeniem w większej skali, w tym przypadku – w skali miasta.

Tabela nr 27

Opinia dotycząca stopnia występowania problemów społecznych w mieście

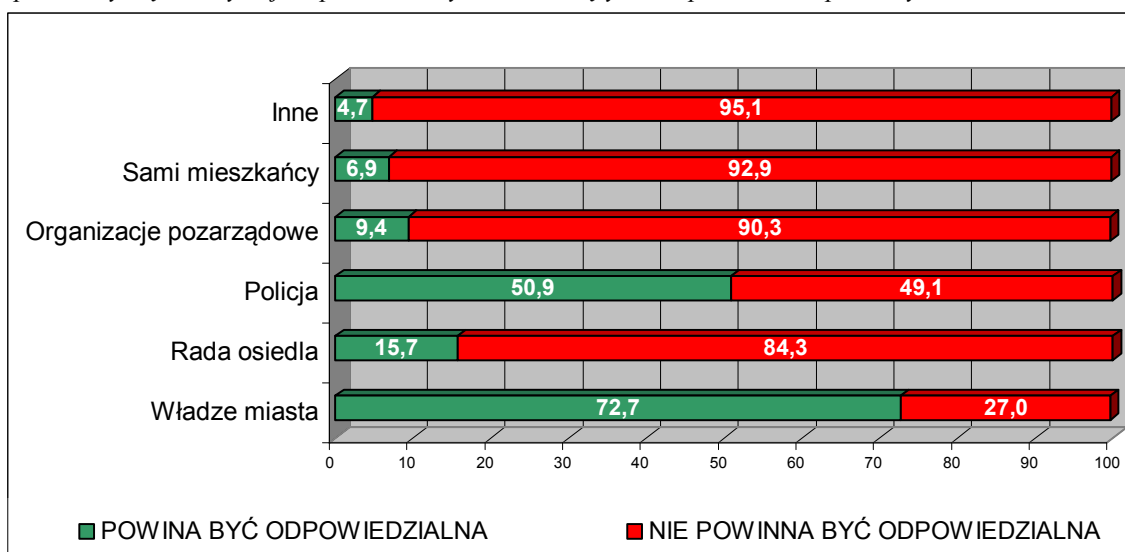
PROBLEM SPOŁECZNY	MIASTO			
	TAK (%)	NIE (%)	NIE WIEM (%)	BRAK DANYCH (%)
Bezdomność	74,6	6,8	17,9	0,7
Bezrobocie	79,0	10,4	10,2	0,4
Alkoholizm	79,8	4,8	14,7	0,6
Narkomania	53,4	9,7	36,7	0,2
Wandalizm	89,4	5,0	5,4	0,2
Kradzieże	79,5	4,6	15,6	0,2
Napady rabunkowe	47,3	15,4	37,1	0,2
Przestępczość zorganizowana	23,5	21,7	54,3	0,4
Żebractwo	86,3	6,1	7,2	0,4

Źródło: opracowanie własne

Rozwiązywaniem problemów społecznych – zdaniem respondentów – winny zajmować się przede wszystkim władze miasta oraz policja. Władze miasta w zakresie wydawania odpowiednich dyspozycji prawnych oraz dofinansowywania działań głównie w zakresie problemów bezdomności, bezrobocia, alkoholizmu oraz żebractwa. Natomiast zadaniem policji jest dbałość w zakresie bezpieczeństwa, czyli podejmowanie działań interwencyjnych oraz zapobiegających wandalizmowi, kradzieżom oraz napadom rabunkowym.

Wykres nr 15

Opinia dotycząca instytucji odpowiedzialnych za rozwiązywanie problemów społecznych



Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 28

Opinia dotycząca instytucji odpowiedzialnych za rozwiązywanie problemów społecznych

INSTYTUCJE	POWINNA BYĆ ODPOWIEDZIALNA (%)	NIE POWINNA BYĆ ODPOWIEDZIALNA (%)	BRAK ZDANIA (%)
Władze miasta	72,7	27,0	0,2
Rada osiedla	15,7	84,3	0,0
Policja	50,9	49,1	0,0
Organizacje pozarządowe	9,4	90,3	0,2
Sami mieszkańcy	6,9	92,9	0,2
Inne	4,7	95,1	0,2

Źródło: opracowanie własne

Bardzo niepokojące natomiast jest zakorzenienie w świadomości mieszkańców „poślednie” miejsce w zakresie aktywnej działalności na polu zapobiegania i rozwiązywania problemów społecznych przyznawane radom osiedla czy organizacjom samorządowym. Prawdopodobnie jawią się one respondentom jako mało aktywne, o niewielkiej sile oddziaływania, a tym samym o mało znaczącej sile sprawczej. Wskazania wyraźnie pokazują, że – zdaniem respondentów – jeżeli określony problem ma stać się przedmiotem zainteresowania szerszej społeczności, to istnieje konieczność odwoływania się do urzędu miasta. Respondenci zarysowali także negatywny obraz samych mieszkańców, którzy wykazują na obszarze związanym z problemami społecznymi, całkowicie bierną postawę, w myśl zasady – „co my sami, bez pomocy władz miasta, jesteśmy w stanie uczynić”.

Tabela nr 29

Ocena funkcjonowania instytucji publicznych

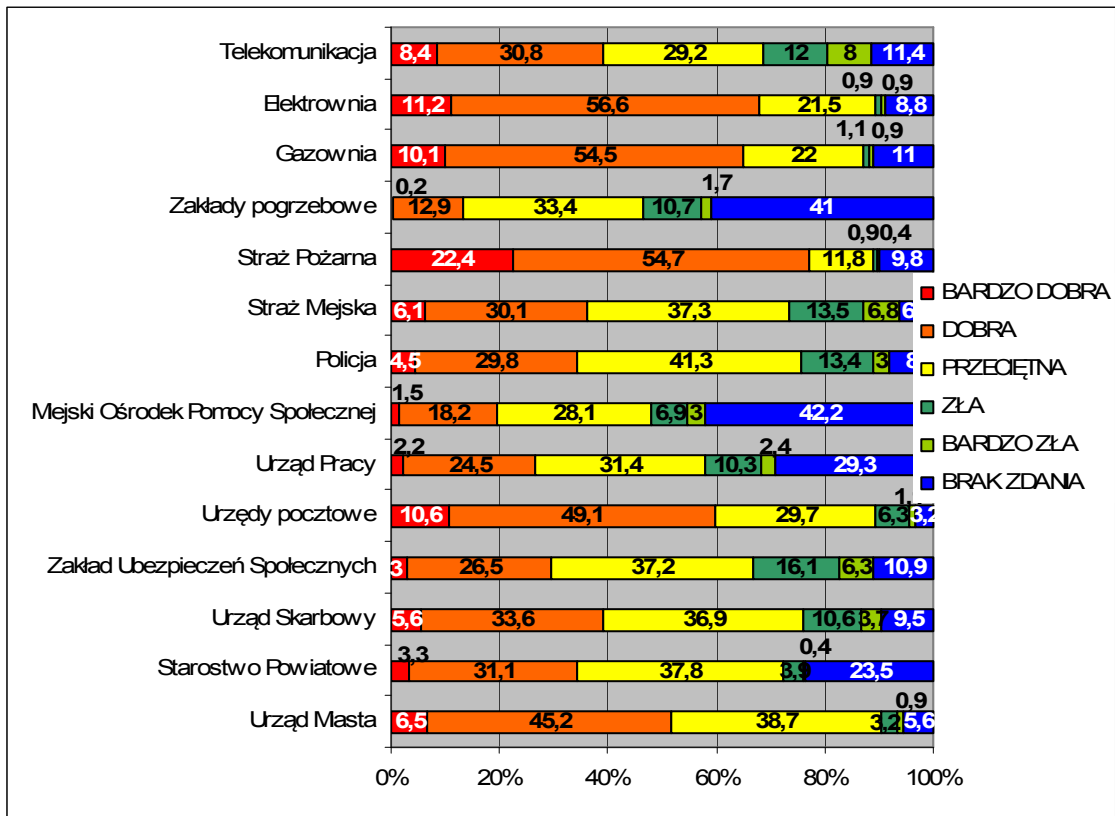
ELEMENTY OCENA (%)	BARDZO DOBRA	DOBRA	PRZECIĘTNA	ZŁA	BARDZO ZŁA	BRAK ZDANIA
Urząd Miasta	6,5	45,2	38,7	3,2	0,9	5,6
Starostwo Powiatowe	3,3	31,1	37,8	3,9	0,4	23,5
Urząd Skarbowy	5,6	33,6	36,9	10,6	3,7	9,5
Zakład Ubezpieczeń Społecznych	3,0	26,5	37,2	16,1	6,3	10,9
Urzędy pocztowe	10,6	49,1	29,7	6,3	1,1	3,2
Urząd Pracy	2,2	24,5	31,4	10,3	2,4	29,3
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	1,5	18,2	28,1	6,9	3,0	42,2
Policja	4,5	29,8	41,3	13,4	3,0	8,0
Straż Miejska	6,1	30,1	37,3	13,5	6,8	6,3
Straż Pożarna	22,4	54,7	11,8	0,9	0,4	9,8
Zakłady pogrzebowe	0,2	12,9	33,4	10,7	1,7	41,0
Gazownia	10,1	54,5	22,0	1,1	0,9	11,0
Elektrownia	11,2	56,6	21,5	0,9	0,9	8,8
Telekomunikacja	8,4	30,8	29,2	12,0	8,0	11,4

Źródło: opracowanie własne

Oceniając funkcjonowanie instytucji publicznych w Bielsku-Białej, najwyżej umieszczono elektrownię oraz gazownię (co koresponduje z zadowoleniem w zakresie dostarczanych przez te instytucje usług). Na wysokiej pozycji umieszczono również zadowolenie z działalności straży pożarnej. Respondenci wykazują także zadowolenie z funkcjonowania Urzędu Miasta oraz urzędów pocztowych. Warto zwrócić uwagę na wysoki odsetek wskazań w zakresie braku zdania dotyczącego funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Może to wynikać z faktu, iż przeważająca część badanej populacji deklaruje dochód na osobę mieszczący się w granicach 800 – 1200 zł na osobę, co automatycznie wyklucza ich z kategorii klientów Ośrodków Pomocy Społecznej.

Wykres nr 16

Ocena funkcjonowania instytucji publicznych



Źródło: opracowanie własne

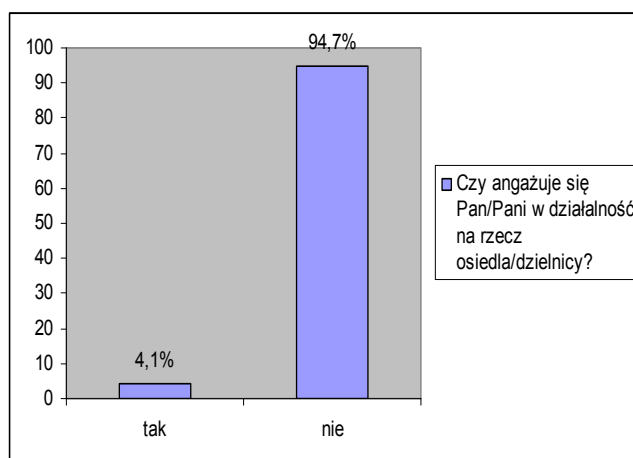
Joanna Wróblewska-Jachna

Władza i obywatele. Zaangażowanie, komunikacja, zdolność do działania.

Pytania zawarte w ankiecie od numeru 12 do 24 dotyczyły: aktywności społecznej mieszkańców, otwartości władz na komunikację z obywatelami, wyobrażenia i oczekiwania mieszkańców wobec władz miejskich. Badania prowadzone w okresie: listopad-grudzień 2008 potwierdziły wyniki badań prowadzonych wcześniej przez pracowników naukowych Katedry Socjologii ATH.⁹ Mieszkańcy miasta nie angażują się w działania na rzecz swojego najbliższego otoczenia: dzielnicy czy też miasta. Uważają, że partycypacja społeczna w życiu miasta, sposobie zarządzania nim nie jest potrzebna, gwarantem skutecznego i właściwego zarządzania jest władza wybierana w wyborach. Badania te korespondują z wynikami badań ogólnopolskich prowadzonych przez CBOS dotyczących zaangażowania Polaków w prace instytucji sektora non-profit.¹⁰

Wykres nr 17

Zaangażowanie w działalność na rzecz osiedla/dzielnicy.



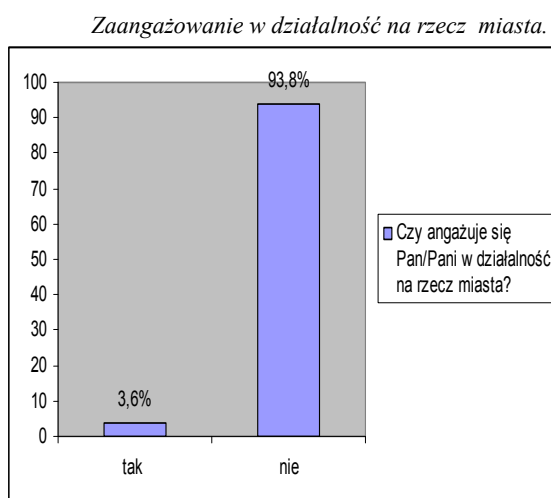
Źródło: opracowanie własne

⁹ Por. Jurczyńska-McCluskey E. red.: Polska lokalna: społeczeństwo obywatelskie i zachowania wyborcze. Przypadek Bielska-Białej. Bielsko-Biała 2007

¹⁰ www.cbos.pl

Zaangażowanie w działalność na rzecz bliskiego otoczenia jest minimalnie większa od działalności na rzecz miasta. Tak dramatycznie niski odsetek osób działających wskazuje na bardzo małą aktywność społeczną mieszkańców, ale również małą ilość przedsięwzięć o charakterze niekomercyjnym. Działalność na rzecz miasta nie jest rozwijana w oparciu o wolontariat, rozwijanie instytucji pobudzających obywateli do działania. Koncentruje się na aktywnościach organizowanych wokół imprez o charakterze komercyjnym. Być może wynika z mocno rozbudowanej przedsiębiorczości samych mieszkańców miasta.

Wykres nr 18



Źródło: opracowanie własne

W przypadku niewielkiej liczby osób zaangażowanych w działalność na rzecz miasta zadano pytanie o rodzaje aktywności. Wymieniano prace na rzecz: parafii, szkół, klubów sportowych. Do wąskiego grona mieszkańców zaangażowanych należą ludzie dysponujący czasem wolnym: młodzież (18-25) oraz osoby w wieku emerytalnym (powyżej 60).

Tabela nr 30

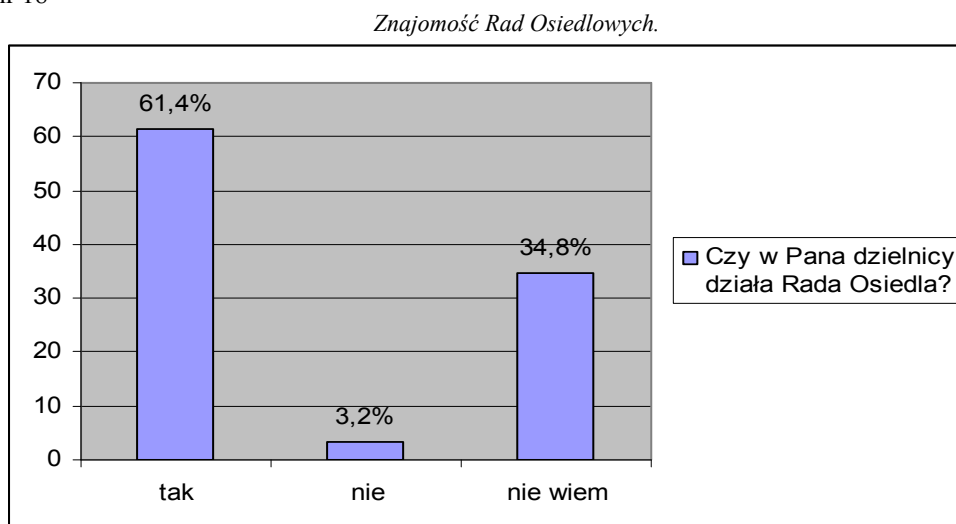
Zaangażowanie, a wiek respondentów

Zaangażowanie w pracę na rzecz dzielnicy w zależności od wieku		
		tak
		nie
WIEK		
	18-25 lat	27,8%
	26-30 lat	5,6%
	31-35 lat	5,6%
	36-40 lat	5,6%
	41-45 lat	11,1%
	46-50 lat	5,6%
	51-55 lat	5,6%
	56-60 lat	11,1%
	powyżej 60 lat	22,2%

Źródło: opracowanie własne

W ankiecie przygotowano trzy pytania dotyczące postrzegania przez mieszkańców działalności prowadzonej przez rady osiedli. Wśród osób, które udzieliły odpowiedzi ponad połowa ma świadomość, że jednostki takie działają, co oznacza to, iż rady osiedli są widoczne w przestrzeni społecznej miasta.

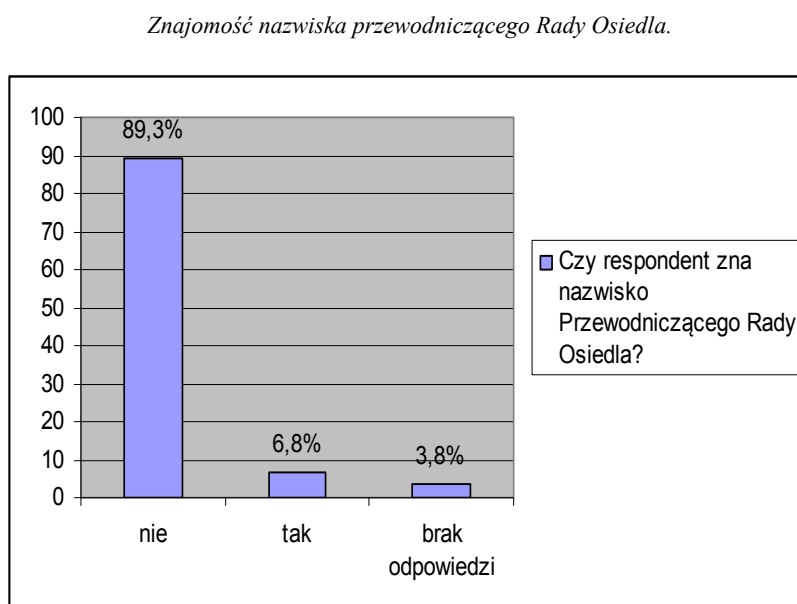
Wykres nr 18



Źródło: opracowanie własne

W celu zidentyfikowania szczególnie aktywnych działaczy, a także zbadania jak głęboka jest obecność rady osiedli w życiu mieszkańców danej dzielnicy, poproszono respondentów o podanie nazwiska przewodniczącego rady.

Wykres nr 19



Źródło: opracowanie własne

Zdecydowana większość nie zna nazwiska, co oznacza, że przewodniczący nie są szczególnie dostrzegani przez mieszkańców. Nie są aktywnymi liderami czy też animatorami w swoim miejscu zamieszkania, nie przykładają wagi do promocji swojej działalności. Respondenci zostali zapytani o współpracę między radami osiedli, a spółdzielniami, większość badanych nie wykazała się wiedzą w tym zakresie.

Wykres nr 20

Opinia o współpracy rad osiedlowych ze spółdzielniami.

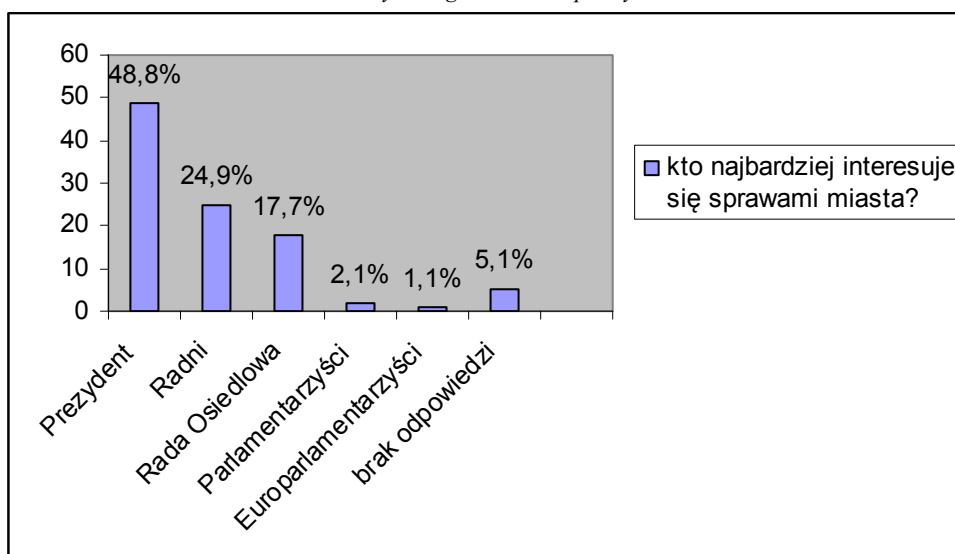


Źródło: opracowanie własne

W przekonaniu badanych sprawami miasta najbardziej interesuje się przede wszystkim prezydent, w dalszej kolejności znaleźli się radni oraz rady osiedlowe. Prezydent miasta jest postrzegany jako osoba zaangażowana w pracę na rzecz miasta, co odzwierciedlało wysokie poparcie w wyborach samorządowych.

Wykres nr 21

Aktorzy zaangażowani w sprawy miasta.



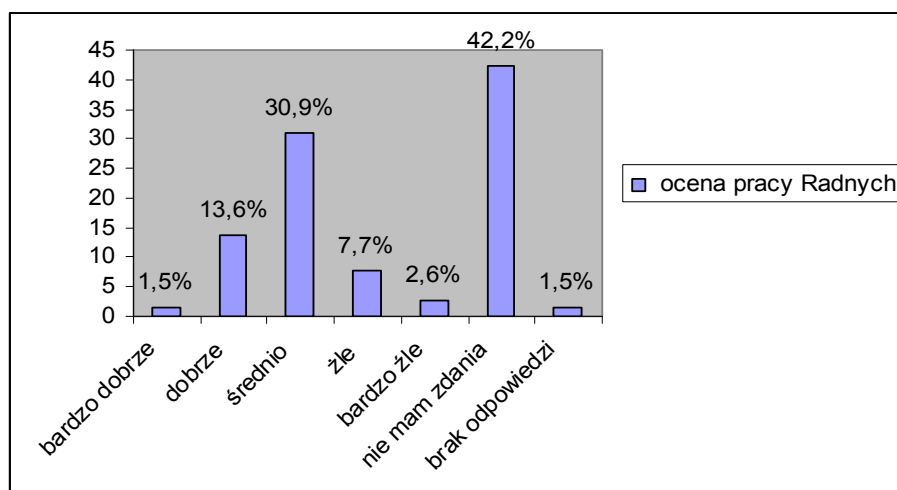
Źródło: opracowanie własne

Znikomy odsetek wskazań dotyczących Parlamentarzystów oraz Europarlamentarzystów wskazuje, że w opinii badanych nie poświęcają uwagi sprawom miasta, działają „na zewnątrz”.

Kolejna część pytań ankietowych dotyczyła postrzegania radnych przez mieszkańców miasta. Badani, jak wynika z powyższego wykresu, uważają, że radni interesują się sprawami miasta w znacznie mniejszym stopniu niż prezydent. Różnica w poziomie zainteresowania między radami osiedlowymi, a radnymi jest niewielka. Respondenci zostali poproszeni o ocenę pracy radnych działających w swojej dzielnicy.

Wykres nr 22

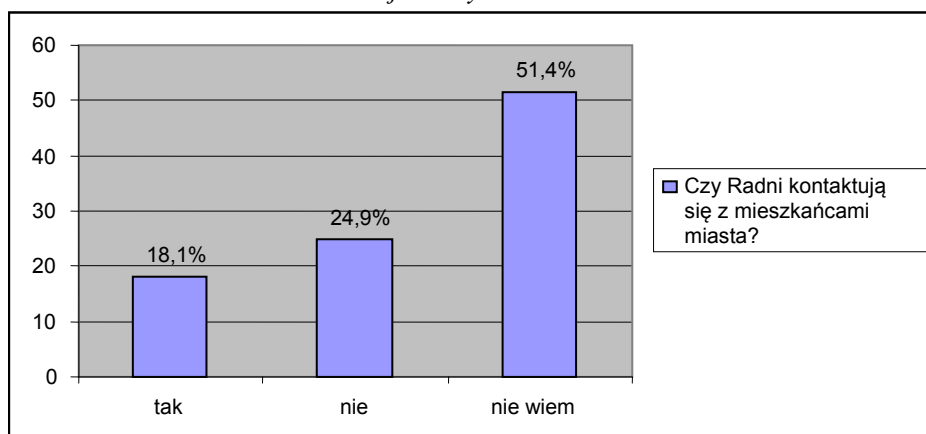
W jaki sposób respondenci oceniają pracę radnych?



Źródło: opracowanie własne

Wyniki pokazują, że respondenci są bardzo powściągliwi w swoich ocenach. Niewielu zdecydowało się wystawić ocenę dobrą, lub złą. Przeważała ocena średnia, charakterystyczny jest też spory odsetek osób, które nie mają zdania. Badani nie interesują się pracą radnych, ale też nie mają informacji na temat podejmowanych działań. Potwierdza to stwierdzenie kolejne pytanie, które dotyczyło wymiany informacji pomiędzy mieszkańcami, a radnymi. Wyniki pozwalają stwierdzić, że połowa osób, które udzieliły odpowiedzi, po prostu nie interesuje się tym zagadnieniem.

Wykres nr 23

Komunikacja radnych z mieszkańcami

Źródło: opracowanie własne

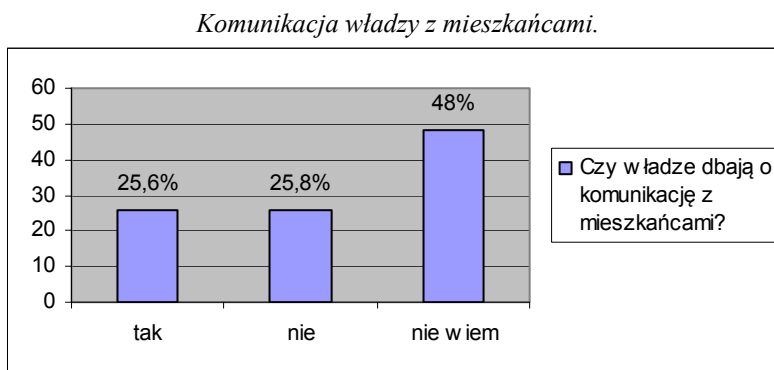
Kolejne pytania dotyczyły wskazania na cechy, jakie zdaniem respondentów powinni posiadać radni oraz prezydent.

Radny przede wszystkim powinien być osobą uczciwą i skuteczną, te dwa wskazania były szczególnie mocno podkreślane przez respondentów. Nieco mniej istotną cechą jest zdolność do kompromisu. Radny powinien kierować się raczej racjonalnym wyborem niż intuicją, pożądaną cechą jest religijność oraz bezpartyjność. Najlepszym kandydatem na radnego, zdaniem badanych, jest osoba w średnim wieku. Respondenci zostali zapytani jakimi sprawami zajęliby się gdyby mogli zostać radnymi nie potrafili udzielić odpowiedzi. Świadczy to o słabym zainteresowaniu otoczeniem i brakiem uwrażliwienia na dobro wspólne.

Prezydent miasta, dla większości badanych powinien być również przede wszystkim osobą uczciwą i skuteczną w swoich działaniach. Ponad połowa respondentów stwierdziła, że prezydent powinien być osobą dominującą, z umiarkowaną skłonnością do kompromisu. Badani oczekują osoby raczej religijnej, bezpartyjnej, w średnim wieku. W większym stopniu niż od Radnego respondenci oczekują, że prezydent będzie osobą racjonalną i nie będzie opierał się na intuicji.

Kolejne pytanie dotyczyło komunikacji władzy z obywatelami w kwestiach istotnych dla rozwoju miasta. Zgodnie z paradygmatami demokracji nowoczesnej i społeczeństwa obywatelskiego ten aspekt działalności władz jest ważny. Umożliwia dialog, może prowadzić do konfrontacji, ale też poszukiwania najlepszych z możliwych rozwiązań. Blisko połowa ankietowanych nie potrafiła udzielić odpowiedzi na to pytanie. Jednocześnie liczba wskazań na „tak” i „nie” była bardzo zbliżona.

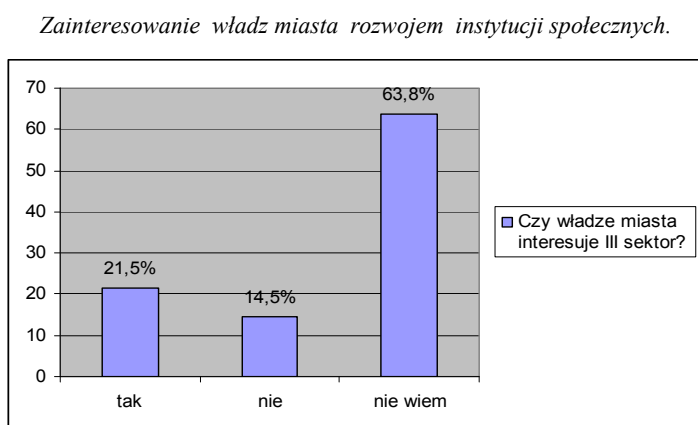
Wykres nr 24



Źródło: opracowanie własne

Kolejne pytanie dotyczyło opinii ankietowanych na temat rozwijania przez władze miasta instytucji społeczeństwa obywatelskiego.

Wykres nr 25



Źródło: opracowanie własne

W przekonaniu mieszkańców miasta współpraca III sektora z władzami nie jest szczególnie ważna, większość nie ma wiedzy na ten temat. Niewiele 21,5% badanych jest przekonanych, że władze dbają o rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego, przeciwne zdanie miało 14,5% badanych.

Podsumowanie

Powyższe wyniki wskazują, że badani są bierni społecznie, w ich przekonaniu zarządzanie miastem jest zadaniem powołanych w tym celu władz. Nie wykazują zainteresowania tym, co się dzieje w najbliższym otoczeniu, nie dostrzegają możliwości głębszej partycypacji. Zarządzanie miastem jest obszarem niedostępnym dla obywateli miasta. Władza jest postrzegana jako scentralizowane zarządzanie, a nie mobilizacja sił i aktorów na rzecz efektywnego kierowania rozproszonymi zasobami.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Przeprowadzona analiza wyników badań pozwala na opracowanie socjomapy czyli obrazu miasta Bielsko-Biała i jego przestrzeni naszkicowanego przez mieszkańców miasta. Umożliwia to wskazanie słabych i mocnych stron miasta w obrębie analizowanych obszarów, dając jednocześnie wskazówki dla podejmowania dalszych działań dotyczących kierunku planowanych zmian.

W ramach przeprowadzonej analizy dotyczącej przestrzeni i jej funkcjonowania zwrócono uwagę na następujące aspekty:

- ⇒ Ocenę miasta oraz dzielnic w oparciu o wybrane elementy funkcjonowania miasta,
- ⇒ Ocenę miasta i dzielnic z uwagi na stopień bezpieczeństwa i atrakcyjności,
- ⇒ Ocenę stopnia występowania problemów społecznych na obszarze miasta.

Zdaniem mieszkańców – w zakresie powyższych aspektów – w Bielsku-Białej na dobrym poziomie funkcjonują:

- ⇒ Szkoły średnie i gimnazja
- ⇒ Instytucje kultury
- ⇒ Infrastruktura handlowa
- ⇒ Instytucje dostarczające usług podstawowych (gazownie, elektrownie, wodociągi).

Natomiast zdecydowanej poprawy wymagają:

- ⇒ Jakość szkół wyższych
- ⇒ Infrastruktura turystyczna
- ⇒ Komunikacja i stan dróg.

Ponadto mieszkańcy postrzegają Bielsko-Białą generalnie jako miasto bezpieczne, dobrze czują się w swoich dzielnicach. Jedyne dwie dzielnice uznano za niebezpieczne i nieatrakcyjne: Wapienicę oraz Osiedle Beskidzkie. Jednocześnie jako zadania do realizacji uznano poprawę bezpieczeństwa i atrakcyjności właśnie tych dzielnic. W opinii badanych, miasto oferuje mało atrakcji dla mieszkańców powyżej 46-tego roku życia, im starsi mieszkańcy tym mniejsza oferta kulturalno-rozrywkowa. Wydaje się, że ta grupa to mieszkańcy miasta, którzy mogą bardzo aktywnie uczestniczyć w jego życiu co nie jest obecnie wykorzystywane.

Na szczególną uwagę zasługuje brak poczucia współodpowiedzialności za miasto wśród mieszkańców Bielska-Białej. W ich opinii – odpowiedzialność ta spoczywa w rękach instytucji publicznych. Jest to sygnał alarmujący. Oznacza to, że powinny zostać podjęte działania mające na celu wzmocnienie poczucia świadomości obywatelskiej wśród mieszkańców Bielska-Białej. Widać to zwłaszcza w pytaniu dotyczącym rozwiązywania problemów społecznych, gdzie blisko 7% respondentów zauważa, że sami mieszkańcy są w stanie efektywnie działać. Zdecydowana większość uważa, iż problemami społecznymi powinny zająć się władze miasta lub policja.

Obywatele nie dostrzegają możliwości wpływania na życie publiczne, nie są tym zainteresowani, żyjąc w określonej przestrzeni nie mają potrzeby aktywnego jej kształtowania, brak poczucia współodpowiedzialności za wygląd, funkcjonowanie i rozwój. Wydaje się, że w tej sytuacji szczególnie potrzebna jest działalność edukacyjna, organizowanie przedsięwzięć kształtujących, szczególnie wśród dzieci i młodzieży, postaw obywatelskich. Uświadamianie, władzy i mieszkańcom, roli instytucji społecznych w pejzażu instytucjonalnym miasta. Istotnym wkładem w rozwój aktywności mieszkańców będzie powołanie do życia inkubatora instytucji non-profit.